

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Återintegrering

- **En kvalitativ studie om ideella organisationers roll i arbetet med att främja återintegrering av fängelsedömda personer**

Julia Krantz

Masteruppsats (SOAM 21)

VT 2024

Handledare: Teres Hjärpe

Abstract

Author: Julia Krantz

Title: *“Reintegration means finding a social context” – A qualitative study on the role of non-profit organizations in promoting reintegration of prisoners.*

Supervisor: Teres Hjärpe

Assessor: Torbjörn Hjort

The recidivism rate following imprisonment is a social problem that is receiving increasing attention in today's societal debate. Rehabilitative efforts for reintegrating prisoners are recognized as crucial in reducing recidivism, a responsibility largely placed on the Swedish Prison and Probation Service. However, their capacity to engage in rehabilitation activities is increasingly restricted due to a more repressive political orientation. Consequently, the roles of other actors in reintegration, including non-profit organizations, are becoming significant. There is, however, limited research on how non-profit organizations view their role in this area. Therefore, this study aims to explore, from a civil society perspective, the role of non-profit organizations in preventing recidivism and promoting the reintegration of prisoners. Conducting qualitative semi-structured interviews with representatives from various Swedish non-profits, the data was analyzed through theory on social bonds. The findings suggest that representatives of civil society find that social contexts - understood as strong, rather than weak, social bonds – are crucial for successful reintegration, and that non-profit organizations play a vital role in fostering these bonds. Additionally, they act both compensatory (due to time limits and prioritizations) and complementary (due to lack of trust and social access) to state agencies in promoting reintegration of prisoners. These findings add to previous research 1. by integrating the empirical field of recidivism prevention work with theory of social bonds and the discussion on the distribution of responsibilities between the public and non-profit sectors, and 2. by demonstrating the relevance of extensive international (mainly anglo-saxon) research from different socio-political contexts, for a welfare state like Sweden, where research in the field is more limited.

Keywords: Reintegration, non-profit organizations, social contexts, social ties

Nyckelord: Återintegrering, ideella organisationer, sociala sammanhang, sociala band

Förord

Författandet av denna uppsats har varit både roligt och lärorikt, men också stundtals utmanande. Jag vill rikta ett stort tack till min handledare, Teres Hjärpe, för hennes otroliga engagemang, vägledning och uppmuntran under hela arbetets gång. Jag vill också tacka alla intervjupersoner som tog sig tid att delta och dela med sig av sina värdefulla perspektiv, det är tack vare deras bidrag som denna uppsats har kunnat bli vad den är idag.

Jag hoppas att denna uppsats ska bli en intressant och värdefull läsning!

Lund, Våren 2024

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.2 Syfte och forskningsfrågor	3
1.3 Centrala begrepp.....	3
1.3.1 Ideell organisation	3
1.3.2 Återfall i brott.....	4
1.3.3 Återintegrering.....	4
1.4 Disposition.....	4
2. Tidigare forskning	5
2.1 Viktiga faktorer för en lyckad återintegrering.....	5
2.2 Fängelsestraffets konsekvenser.....	7
2.3 Ideella organisationer och samhällsvolontärer på fängelser.....	9
2.4 Ideella organisationers insatser efter frigivning	10
2.5 Utvärderingsforskning kring en ideell verksamhet i Sverige.....	11
2.6 Sammanfattning av forskningsläget	11
3. Teoretiskt ramverk	13
3.1 Sociala band som ett teoretiskt område.....	13
3.2 Travis Hirschi om sociala band.....	14
3.2.1 Anknytning	15
3.2.2 Åtagande	15
3.2.3 Delaktighet.....	15
3.2.4 Övertygelse.....	15
3.3 Teoretiska överväganden.....	16
3.4 Kritik mot Hirschis teori.....	17
4. Metod	18
4.1 Kvalitativa intervjuer med socialkonstruktionistisk ansats	18
4.2 Tillvägagångssätt	19
4.2.1 Urvalsprocess.....	19
4.2.2 Genomförande av intervjuer	21
4.2.3 Analysprocess.....	22
4.3 Metodologiska reflektioner.....	23
4.3.1 Förförståelse.....	23
4.3.2 Studiens tillförlitlighet.....	24
4.4 Etiska överväganden.....	25
5. Resultat och analys	26
5.1 Återintegrering genom sociala sammanhang, sociala band och social kontroll	26
5.1.1 Sociala sammanhang för tillhörighet och friskt inflytande.....	27
5.1.2 Sociala sammanhang som starka sociala band	29
5.1.3 Sociala sammanhang och social kontroll	32
5.2 En funktion att främja starka sociala band.....	33
5.2.1 Emotionellt stöd	34
5.2.2 Praktiskt stöd.....	36
5.2.3 Sällskapligt stöd.....	38
5.3 Civilsamhället som kompenserande och kompletterande engagemang	40

5.3.1 Kompensera när myndigheter inte har tid	40
5.3.2 Komplettera när myndigheter inte kan	42
6. Avslutande diskussion.....	46
6.1 Vidare forskning	49
Litteraturförteckning	50
Bilagor.....	54
<i>Bilaga 1: Förfrågan om deltagande.....</i>	54
<i>Bilaga 2: Informationsbrev</i>	55
<i>Bilaga 3: Intervjuguide.....</i>	56
<i>Tabell 1: Studiens urval.....</i>	58

1. Inledning

Ett socialt problem som får stor uppmärksamhet i dagens samhällsliga debatt är återfallsfrekvensen i kriminalitet efter avtjänat fängelsestraff. Brå (2023, s.8) rapporterar exempelvis att 24% av samtliga 73 792 personer som frigivits från anstalt, eller avslutat annan påföljd år 2020, återföll i brott inom ett års tid. I samma rapport urskiljs att de som dömts till fängelsestraff stod för en relativt hög andel av återfallen (44%) (Brå, 2023, s.12).

Återfallsfrekvensen visar sig under ett års tid efter frigivning, vara lägst bland de som dömts till ett fängelsestraff på över fyra år (22%) och högst bland de som dömts till ett fängelsestraff på upp till sex månader (59%) (Brå, 2023, s.14). Vidare har återfallsfrekvensen mellan 2011 och 2020 legat omkring 20-25 % bland dem som återfallit inom ett års tid (Brå, 2023, s.8).

Detta innebär att tidigare brottsdömda personer, och särskilt de som dömts till kortare fängelsestraff, står för en relativt stor del av kriminaliteten varje år.

Återfallsförebyggande arbete blir därmed av naturliga skäl en av de insatser som tillmäts vikt för att minska kriminaliteten i samhället och de konsekvenser som de medför, bland annat i form av otrygghet och oro bland medborgare (se t.ex Brå 2023:9, s.133 om otrygghet kopplat till kriminalitet) och samhällsekonomiska kostnader (se t.ex Regeringskansliet 2023-12-04, s.46). Hur återfallsförebyggande arbete bäst bedrivs, mot vilka mål och med vilka medel finns det olika föreställningar om och är ett arbete som inte minst färgas av politiska ideologier. Just nu i Sverige, förs exempelvis en linje som kan beskrivas som mer repressiv än en tidigare mer rehabiliterande inriktning. Satsningar görs på hårdare straff, fler häktningar och mindre hänsyn till personliga omständigheter utifrån logiken att detta ska avskräcka återfall i brott (Regeringskansliet, 2023-10-18). Kriminalvården, som idag bär huvudansvaret för att minska återfall i brott skriver själva att de förbereder sig för en historiskt kraftfull utbyggnad med 27 000 nya anstalt- och häktesplatser fram till år 2033 och menar att de upplever sig begränsade av politiska intressen, i sina möjligheter att erbjuda rehabiliterande stöd som enligt en annan logik motverkar återfall genom att skapa förutsättningar för återintegrering i samhället (Kriminalvården, 2023, s.4-5,60). Denna dynamik visar att det även inom den statliga apparaten inte råder konsensus om hur återfallstalen ska minska. Brå (2020, s.13) har vidare sammanställt forskning som belyser några av de rehabiliterande faktorer som är viktiga att ta hänsyn till och menar att dessa skapar förutsättningar för återintegrering: Att vara fri från missbruk, ha ett stöttande socialt nätverk, bostad, anknytning till arbetslivet samt en uppluckring av den kriminella identiteten och värderingar kopplade till denna är några av de faktorer som benämns (Brå, 2020, s.13). Även en hel del av den tidigare

forskning som sammanställts i denna studie tyder på att sådant som anknytningar till familj och vänner, bostad samt arbete är viktiga faktorer för återintegrering i samhället (se exempelvis Visher och Travis, 2003; Baldry, McConnell, Maplestone och Peeters, 2003 & Berg och Huebner, 2011).

Vilka aktörer som bör eller kan fylla viktiga funktioner för återfallsprevention och återintegrering är också en fråga som omges av dynamik och förändring. Centrala statliga och kommunala aktörer såsom Kriminalvården och Socialtjänsten samverkar med och kompletteras på olika sätt av civilsamhällets ideella organisationer, som också arbetar för att stötta människor att inte återfalla i brott. Å ena sidan menar bland annat Kriminalvården att civilsamhällesorganisationer kan kompensera i den myndighetskontakt som människor dömda till fängelse får med vardagligt, medmänskligt och prosocialt stöd, och hjälpa till att stärka individens anknytning till samhället (Kriminalvården, 2018:7, s.13,3). Genom den legitimitet och det förtroende som är etablerat i lokalsamhället har ideella organisationer historiskt sett ansetts besitta viktiga verktyg för att nå ut med stöd till målgrupper som lever i samhällets utkant (Forum, 2024, s.10). Å andra sidan diskuteras och uppmärksammas olika konsekvenser när ansvaret för traditionellt statliga uppdrag avsiktligt eller oavsiktligt uppfattas förskjutas mot civilsamhället, inte minst när välfärdsinsatser uppfattas skäras ner (se t.ex. Evelius, 2021).

Hur och vem som kan eller bör bidra i arbetet med att återintegrera tidigare fängelsedömda personer finns det därmed anledning att undersöka vidare. Mot bakgrund av den positiva uppfattning som finns från bland annat Kriminalvården, vad gäller inblandning av ideella organisationer, blir det relevant att undersöka hur dessa organisationer själva uppfattar sin roll och det sätt på vilket den utformas i förhållande till myndigheters roll. Utifrån Kriminalvårdens (2018:7, s.13,3) uttalande om ideella organisationers funktion för arbetet med att återintegrera fängelsedömda personer, tillskrivs organisationerna främst en kompenserande roll i arbetet. Men frågan är om de också kan bidra med sådana stödinsatser som myndigheter av olika skäl inte har möjlighet att tillhandahålla?

Idag finns det begränsad nationell forskning gällande den roll som ideella organisationer spelar för att skapa förutsättningar för återintegrering, och i mycket av den forskning som finns belyses behovet av ytterligare forskning på området. Bland annat skriver Kjellstrand et al (2021, s.194) att sekundärgrupper i samhället, såsom ideella organisationer, i stor utsträckning anses som positiva källor till stöd för personer som ska återintegreras efter avtjänat fängelsestraff, men att det behövs mer forskning som undersöker den roll som olika aktörer från dessa sekundärgrupper kan spela. Med anledning av detta begränsade forskningsområde och mot bakgrund av den dynamik som existerar mellan regeringsdirektiv

och Kriminalvårdens upplevda begränsningar att erbjuda rehabiliterande stöd för återintegrering, så vänds blicken i denna uppsats mot civilsamhällets ideella organisationers roll i det återfallsförebyggande arbetet med fängelsedömda personer och hur denna roll formas i förhållande till statliga myndigheter. Detta kommer att utforskas utifrån civilsamhällesrepresentanters egna perspektiv och med hjälp av teori som uppehåller sig kring vikten av och syftet med sociala band. Förhoppningen är att denna studie ska bidra med kunskap till forskning om ideella organisationers roll för det sociala arbetet med att förebygga återfall i brott och därigenom ge input till en mer allmän diskussion om ansvarsfördelningen mellan offentlig och ideell sektor.

1.2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna studie är att ur representanter för civilsamhällets perspektiv utforska ideella organisationers roll i det återfallsförebyggande arbetet med att främja återintegrering av personer som dömts till ett fängelsestraff. Tre frågeställningar har utvecklats för att uppfylla detta syfte:

- Vilka omständigheter lyfter civilsamhällesrepresentanter fram som väsentliga för möjligheten att återintegreras och hur beskrivs dessa som väsentliga enligt dem?
- Hur beskriver civilsamhällesrepresentanter sitt uppdrag med att främja återintegrering av personer som dömts till ett fängelsestraff?
- Hur resonerar representanterna om sin roll i arbetet med återintegrering i relation till den roll som de statliga myndigheterna upplevs ha?

1.3 Centrala begrepp

1.3.1 Ideell organisation

Det finns inte några lagar eller regler som definierar begreppet ideell organisation, och det finns inte heller några lagar som styr hur dessa organisationer ska vara uppbyggda eller verka (Skatteverket, 2024). Det som däremot är utmärkande för en ideell organisation är att den inte är knuten till staten och inte drivs av kommersiella vinstintressen. Skatteverket (2024) menar att denna typ av organisation i stället har ideella målsättningar och drivs av medlemmarnas gemensamma intressen och idéer. Det finns också ideella organisationer som har ekonomisk verksamhet, men för att räknas som ideella ska de fortfarande ha ideella målsättningar (Skatteverket, 2024). Dessutom finns det ideella organisationer som verkar för att främja sina

medlemmars ekonomiska intressen, men då inte genom att bedriva ekonomisk verksamhet (Skatteverket, 2024). Det finns med andra ord många typer av ideella organisationer, men i denna studie ligger fokus på de ideella organisationer som intresserar sig för att på ett eller annat sätt hjälpa människor som dömts till ett fängelsestraff att återintegreras.

1.3.2 Återfall i brott

Det finns olika definitioner av återfall i brott, men denna studie utgår från Kriminalvårdens definition av begreppet. Återfall i brott syftar enligt Kriminalvården (u.å) till när en person, efter att ha avtjänat ett straff för ett tidigare brott, begår ett nytt brott och döms till en ny påföljd. Kriminalvården (u.å) avgränsar dessutom återfall i brott till att innefatta brott som infaller inom en treårsperiod från det att straffet för det föregående brottet har avtjänats. Har det nya brottet begåtts efter denna treårsperiod så räknas det alltså inte enligt Kriminalvården som återfall i brott.¹

1.3.3 Återintegrering

Det tycks inte finnas någon exakt definition av begreppet återintegrering, vilket kan tyckas problematiskt med tanke på att det är ett begrepp som används genomgående i studien. Jag har därför valt att redogöra för min egen definition av detta begrepp och hur det används i studien. Jag syftar i första hand på processen där en person som har avtjänat ett fängelsestraff återvänder och blir en del av det ”konventionella” samhället i bemärkelsen att man följer dess normer och regler. Med detta sagt är detta inte någon exakt definition av begreppet och det skulle kunna definieras annorlunda i andra studier.

1.4 Disposition

I följande delar av uppsatsen presenteras i kapitel 2 tidigare forskning på det område som studien berör. Därefter redogörs i kapitel 3 för det teoretiska ramverk som använts i analysen av datamaterialet för att få en djupare förståelse av det som framkommer. I kapitel 4 redogörs för studiens metodval, tillvägagångsätt samt metodologiska och etiska överväganden. Därefter presenteras i kapitel 5 studiens analys och empiriska resultat. Avslutningsvis följer en avslutande diskussion och i samband med denna diskuteras även tankar kring vidare forskning på området.

¹ <https://www.kriminalvarden.se/forskning-och-statistik/statistik-och-fakta/aterfall/>

2. Tidigare forskning

Detta kapitel är till för att ge en överblick över den forskning och de resultat som finns på området, samt för att ge en förståelse för denna studies relevans och bidrag. Huvudsakligen har Google Scholar och LUBsearch använts för att hitta och samla in relevant forskning på området. Till största del presenteras internationell forskning, eftersom den är betydligt mer omfattande än den svenska forskningen på området. I sökningarna har amerikanska studier varit i majoritet, vilket i viss utsträckning påverkar överförbarheten till den svenska kontexten, något som har tagits i beaktning. Resultaten bedöms dock i stort ändå ha relevans oavsett socialpolitisk modell i respektive land, vilket inte minst blivit tydligt av dess användbarhet i min analys. Forskningen har vidare tematiserats och delats in under fem teman: 1. Viktiga faktorer för en lyckad återintegrering, 2. fängelsestraffets konsekvenser, 3. ideella organisationer och samhällsvolontärer på fängelser, 4. ideella organisationers insatser efter frigivning och 5. Utvärderingsforskning kring en ideell verksamhet i Sverige.

2.1 Viktiga faktorer för en lyckad återintegrering

Det finns flera omständigheter som i tidigare forskning lyfts som viktiga för en lyckad återintegrering i samhället efter fängelse. I en litteraturöversikt från USA som är författad av Visher och Travis (2003, s.89) så konstateras att återintegrering i flera tidigare studier visat sig påverkas av i huvudsak fyra dimensioner: personliga omständigheter, samhällsmiljön, den statliga politiken och familjeband (Visher och Travis, 2003, s.92). De personliga omständigheterna syftar till sådant som arbetserfarenhet, missbrukshistoria och intensiteten av konventionella band (Visher och Travis, 2003, s. 95). Karaktärsdrag hos den samhällsmiljö som en person återvänder till påverkar också återintegrering. De som exempelvis återvänder till en miljö med hög fattigdom och dåliga bostadsförhållanden har sämre förutsättningar att återintegreras i samhället (Visher och Travis, 2003, s.102-104). Även politiska beslut påverkar personens möjligheter på olika områden i livet, som i sin tur är viktiga för återintegrering. Exempelvis styrs möjligheter till utbildning i fängelset av de statliga beslut som görs kring programverksamheter i fängelser (Visher och Travis, 2003, s.106).

Baldry et al (2003) konstaterar i sin fördjupande intervjustudie, precis som Visher och Travis (2003, s.102-104), att en stabil och bra bostadssituation är avgörande för om en person ska lyckas återintegreras i samhället efter ett fängelsestraff. Deras studie består av intervjuer med 238 deltagare som frisläppts från fängelse i Australien, där de genomfört uppföljningsintervjuer 3, 6 och 9 månader efter frigivning (Baldry et al., 2003, s.8). Deras

resultat tyder bland annat på att hemlöshet och att flytta runt mycket mellan olika boende ökade risken för att återfalla, medan de som bodde med föräldrar, partner eller nära familj samt de med långsiktiga offentliga och assisterade hyresbostäder visade sig ha en högre sannolikhet att återintegreras (Baldry et al., 2003, s.12-14). Det kunde även i studien konstateras att de som var anställda eller studerade hade en mindre risk att återfalla (Baldry et al., 2003, s.18).

Bland den tidigare forskningen återkommer också studier som fokuserar på betydelsen av sociala band och anknytning till familj och nära vänner. Litteratur om sociala band ligger till grund för den här studiens teoretiska perspektiv och dess centrala resonemang redovisas närmre i kapitel 3 (s.13). Nedan redogörs för resultat från empiriska studier som bland annat bygger på resonemang om sociala band. Visher och Travis (2003, s.99-100) nämner att starka band till anknytningspersoner under själva fängelsevistelsen, men även efteråt, har en positiv påverkan på återintegrering efter fängelset. De menar att personerna genom dessa starka band framförallt kan få emotionell och materiell stöttning (Visher och Travis, 2003, s.99-100). Även Kjellstrand et al (2021, s.194) konstaterar utifrån deras intervjustudie med personer som avtjänat ett fängelsestraff i USA, att anknytningen till familj och vänner är viktig för en lyckad återintegrering, då de kan bidra med emotionellt, instrumentellt, informativt och sällskapligt stöd. Detta är i sin tur fyra typer av socialt stöd som uppfattas som positivt för en lyckad återintegrering (Kjellstrand et al., 2021, s.195). Ett resultat som möjligen är annorlunda i länder där man har ett mer utbyggt välfärdsystem och inte lägger det största ansvaret på familjen.

En aspekt som ligger nära just vikten av anknytning till familj och vänner är behovet av tillhörighet. I en kvalitativ studie av Elam (2022, s.9,53) som består av 10 intervjuer med personer från Baltimore, Maryland som tidigare suttit i fängelse, så undersöks upplevelsen av den betydelse som en tillhörighet spelar för en framgångsrik rehabilitering. Slutsatsen i studien är att det finns ett stort behov av att ha en tillhörighet, och detta är ett behov som flera sökt efter sedan barndomen och som för många uppfyllts via engagemang i kriminalitet (Elam, 2022, s.96). Därmed anses en konventionell tillhörighet, via exempelvis familjen, vara avgörande för att återintegreras eftersom det motiverar människor att avstå från att återvända till det tidigare kriminella sammanhanget (Elam, 2022, s.96-97).

Vidare skriver Berg och Huebner (2011, s.383) att anställning och sociala band till familjen kan anses spela en stor roll för möjligheten att återintegreras och därmed för återfallsrisken. De har genomfört en kvantitativ studie bestående av en datauppsättning som inkluderar 401 män som är villkorligt frigivna från fängelser i en delstat i USA (Berg &

Huebner, 2011, s.389). Det som framförallt kunnat urskiljas är att de lagöverträdare som hade anställning samt goda band till familjen var mindre benägna att återfalla, de som hade goda band till familjen hade dessutom en högre sannolikhet att anställas (Berg och Huebner, 2011, s.396-400). Sammanfattningsvis tyder detta på att en anställning efter frigivning är viktigt för att återintegreras och inte återfalla i brott, och att goda band till familjen på olika sätt kan anses fungera som en bro till arbetsmarknaden (Berg och Huebner, 2011, s.402). Även English (2018, s.514) skriver i en litteraturstudie från USA att arbetslöshet är en primär prediktor vad gäller personens sannolikhet att återfalla i brott, och hon menar att detta beror på att anställning är centralt för möjligheten till en lyckad återintegrering efter ett fängelsestraff. Hon konstaterar vidare att samhället måste göra mer för att hjälpa dessa personer att få ett arbete och att man inte kan förlita sig på att personen själv ska kunna överkomma utmaningarna med att återintegreras (English, 2018, s.531).

2.2 Fängelsestraffets konsekvenser

Visher och Travis (2003) sammanställda forskning visar att en lyckad övergång från fängelse till samhälle påverkas av erfarenheter i fängelset. Några faktorer som i forskningen framstår påverkas negativt av fängelsevistelsen är de sociala banden till familj och vänner samt arbetsmöjligheterna (Visher & Travis, 2003, s.108). Vidare visar det sig att människor formas av fängelselivet, då det består av andra typer av normer och sociala relationer än de som finns ute i samhället (Visher & Travis, 2003, s.107). Fängelset kan exempelvis ha negativa effekter på så sätt att det främjar en kriminell identitet eller gängmedlemskap, då relationer, attityder och tankesätt som förknippas med en kriminell livsstil tilltar. Det visar sig också att fängelset kan fungera avhumaniserande, något som kan försämra möjligheten att anpassa sig till livet utanför fängelset (Visher & Travis, 2003, s.107).

Även Forkby, Kuosmanen och Örnlinde (2019) belyser i en svensk kvalitativ studie som har finansierats av Kriminalvården att fängelset kan främja kopplingen till gäng och det kriminella livet. Studien som bland annat fokuserar på gänganknytning och svårigheter med att lämna denna baseras på intervjuer med personer som har en gängbakgrund och erfarenhet av fängelsevistelser, samt intervjuer med anställda som arbetar stödjande inom offentliga och idéburna organisationer (Forkby, Kuosmanen & Örnlinde, 2019, s.29-30). Sammanfattningsvis poängterar Forkby, Kuosmanen & Örnlinde (2019, s.45) att speciellt i de fall då personer spenderar en kortare tid på fängelset, så finns risken att kopplingar till gäng och det kriminella

livet förstärks, eftersom de kan ses som ett tillfälle att skapa nya kontakter och kunskaper kopplat till ett kriminellt liv.

I ytterligare ett forskningsprojekt som finansieras av kriminalvården så tas flera indirekta negativa konsekvenser av en fängelsevistelse upp (Sarnecki & Sivertsson, 2013). Utifrån intervjuer med personer som har dömts till fängelse i Sverige, så visas att ett fängelsestraff medför svårigheter att skaffa sig ett legalt arbete, bostad och ett positivt socialt liv. Många upplever att deras tidigare fängelsestraff har stigmatiserande effekter och blir därmed ett hinder för att anställas (Sarnecki & Sivertsson, 2013, s.14-15). Liknande resultat framkommer även i en brittisk studie (English, 2018, s.516). Vidare skriver Sarnecki och Sivertsson (2013, s.16) att möjligheten till bostad också påverkas negativt av stigma, då det ofta leder till svårigheter att få ett fast kontrakt. Det är också många som förlorar sitt boende när de hamnar i fängelse (Sarnecki & Sivertsson, 2013, s.16). Dessutom visar deras resultat att även den sociala kontakten kan påverkas negativt av fängelsestraffet, eftersom möjligheten att upprätthålla kontakten med familj och vänner försämras i fängelset, men även då dessa kan känna skam över personen och därför dra sig undan (Sarnecki & Sivertsson, 2013, s.18).

Ytterligare studier fokuserar på mer indirekta negativa konsekvenser av fängelsestraffet gällande arbete, bostad och sociala kontakter. I bland annat en kvantitativ studie från USA som består av strukturerade intervjuer med 122 personer, så har man följt upp det sociala och ekonomiska livet för personer som frigivits från fängelse (Western et al., 2014, s.9). Resultatet indikerar på att många omfattades av fattigdom till följd av arbetslöshet, där ungefär hälften av deltagarna var arbetslösa sex månader efter frigivning (Western et al., 2014, s.25). Dessutom upplevde flera en bostadsotrygghet, där ungefär en tredjedel av deltagarna fortfarande hade ett tillfälligt boende (Western et al., 2014, s.21). Även familjanknytningarna var för flera dåliga under de första sex månaderna efter frigivning, men framförallt för de äldre deltagarna och de med en historia av psykisk ohälsa och/eller beroende. Dessa deltagare fick såvida också mindre stöd från familjen, samt var också mindre sannolika att ha ett tryggt boende och anställning (Western et al., 2014, s.38). Slutligen poängterar Western et al (2014, s.39) att tiden direkt efter frigivning är en akut risk, där det behövs snabb intervention för att stötta individen i återintegreringen.

Däremot behöver fängelset inte enbart ha negativa konsekvenser. Visher och Travis (2003, s.107) påpekar exempelvis att fängeslivet också kan motivera till positiv förändring och bidra med en möjlighet att vända livet till det bättre. Detta är något som även Forkby, Kuosmanen & Örnlin (2019) belyser. I de intervjuer som de har genomfört så framkommer att fängelsevistelsen, framförallt i de fall personerna haft längre straff, också har blivit en

möjlighet att reflektera över sitt liv och att lämna kriminaliteten (Forkby, Kuosmanen & Örnlin, 2019, s.42-43). Dock är en huvudpoäng i studien att det är viktigt att personerna i fängelset på olika sätt får stöttning i denna process (Forkby, Kuosmanen & Örnlin, 2019).

2.3 Ideella organisationer och samhällsvolontärer på fängelser

I en kvantitativ studie av Duwe och Johnson (2016, s.279) studeras huruvida besök från samhällsvolontärer på fängelser, och specifikt från präster och mentorer, kan fungera stöttande och ha en effekt på återfall. Studien har inkluderat 836 personer som frisläppts från fängelser i Minnesota, USA. De har vidare jämfört 418 personer som fått besök av samhällsvolontärer i fängelset med 418 personer som inte har fått besök från samhällsvolontärer (Duwe & Johnson, 2016, s.285). Resultaten tyder på att de som fått besök av samhällsvolontärer hade en lägre återfallsfrekvens än jämförelsegruppen (Duwe & Johnson, 2016, s.293). Vidare jämförde dem återfall inom tre kategorier, där de kunde urskiljas att besök från samhällsvolontärer minskade risken för återfall med 25 % för att gripas på nytt, 20 % för en ny fällande dom och 31 % för en ny fängelsedom (Duwe & Johnson, 2016, s.296). Dessutom tyder resultaten på att dessa besök har större fördelar för de lagöverträdare som inte tar emot särskilt mycket besök från vänner och familj (Duwe & Johnson, 2016, s.299). Därför argumenterar Duwe och Johnson (2016, s.299) för att besök från samhällsvolontärer bör implementeras mer på fängelser och riktas mot de som har en högre risk att återfalla samt saknar prosocialt stöd.

Vidare argumenterar även Wakai (2024) i sin studie för vikten av att inkludera icke-statliga organisationer och medhjälpare i arbetet på fängelser. I artikeln används en kvalitativ metod där primär och sekundär data utforskas för att undersöka den roll som icke-statliga organisationer spelar för rehabilitering och återintegrering av fångar i Kamerun (Wakai, 2024, s.1). Den forskning som redogörs för belyser att icke-statliga organisationer kan hjälpa till att minska spänningar inom fängelset samt fängelsets inflytande på bland annat normer och värderingar, detta eftersom de fokuserar på rehabilitering varigenom det lärs ut vardagliga rutiner med målet att lösa spänningar samt utveckla karaktär och självkänedom som förbereder dem inför livet utanför fängelset (Wakai, 2024, s.7). Dessutom tyder forskningen på att statliga initiativ i afrikanska länder fokuserar mer på rehabiliterande aktiviteter kopplat till yrkes- och utbildningsutveckling (Wakai, 2024, s.18). Slutsatsen som därmed dras i Wakais (2024, s.18) studie är att icke-statliga organisationers insatser på fängelser är ett

viktigt komplement för rehabiliteringen och återintegreringen av lagöverträdarna, eftersom de erbjuder ett viktigt psykosocialt stöd.

2.4 Ideella organisationers insatser efter frigivning

Tidigare forskning tyder på att ideella organisationers insatser spelar en viktig roll även efter frigivning. I en studie av Celinska (2000) har man analyserat det stöd som tillhandahålls av en ideell organisation, The Exodus Group, i Utah, USA och hur detta stöd har en effekt på återintegrering och risken att återfalla. Verksamheten stöttar lagöverträdare efter deras frigivning med både kortsiktig hjälp såsom kläder och mat och långsiktig hjälp såsom att hitta arbete och bostad (Celinska, 2000, s.103). Studien baseras dels på en kvantitativ del bestående av olika filer och uppgifter, dels på en kvalitativ del bestående av deltagande observationer hos Exodus Group (Celinska, 2000, s.104). Studiens resultat tyder på en lägre återfallsfrekvens bland de tidigare lagöverträdare som fick hjälp av den ideella organisationen. Resultatet tyder bland annat på att 37.8% av de lagöverträdare som fått hjälp av Exodus Group återföll inom en 14 till 26 månaders period, medans Utahs statistik över återfallsfrekvensen hos de med villkorlig frigivning visar på en återfallsfrekvens på 57% (Celinska, 2000, s.109). Celinska (2000, s.109-110) påpekar dock att det funnits metodologiska problem i studien, men att det trots detta ändå kan konstateras att ideella organisationer har stora möjligheter att stötta tidigare lagöverträdare att återintegreras. Slutligen påpekas att dessa organisationer därför kan fungera som ett komplement till rättsväsendet (Celinska, 2000, s.113).

Kjellstrand et al (2021, s.180-181) har genomfört en kvalitativ studie som består av 26 intervjuer med personer som nyligen släppts från fängelse och som fått flytta in i ett boende som bedrivs av den ideella organisationen Sponsors i Oregon, USA. Även denna studie tyder på att ideella organisationer och medhjälpare från civilsamhället kan erbjuda stöd efter frigivning, framförallt då emotionellt, instrumentellt, informativt och sällskapligt stöd (Kjellstrand et al., 2021, s.194). Kjellstrand et al (2021, s.179) har undersökt upplevelsen av de fyra typerna av stöd och huruvida sekundära grupper, såsom ideella organisationer och myndighetspersoner, respektive primära grupper, såsom familj och vänner, kan erbjuda detta stöd. Resultatet tyder på att båda grupper kan erbjuda de olika stöden och att kombinationen av stöd från bägge är det mest effektiva för en lyckad återintegrering (Kjellstrand et al., 2021, s.194). Exempelvis ansågs sekundära grupper som en positiv källa för sällskapligt stöd via

framförallt anordnandet av gemensamma aktiviteter och de vänner som de därigenom tillhandahöll (Kjellstrand et al., 2021, s.192).

2.5 Utvärderingsforskning kring en ideell verksamhet i Sverige

Alstam, Forkby och Holm (2021, s.6) har analyserat den svenska ideella organisationen Fryshuset och deras avhopparprogram Passus, där de bland annat undersökt vilken betydelse detta program har för att stödja kriminella i processen att lämna gäng och upphöra med kriminalitet. Deras studie bygger på enkäter som besvarats av beställare av Passus tjänster, exempelvis socialtjänsten, gruppintervjuer med anställda inom organisationen samt enskilda intervjuer med deltagare i Passus program (Alstam, Forkby & Holm, 2021, s.9). Resultatet visar att de intervjuade deltagarna i programmet upplever Passus mycket positivt, då de framförallt erbjuder ett "handfast dygnet-runt-stöd" i form av exempelvis aktiviteter och sällskap, social färdighetsträning och stöd i hur man upprättar en struktur i vardagen (Alstam, Forkby & Holm, 2021, s.58–59). Vidare anses de även fungera stödjande rent materiellt, genom exempelvis följeslagarverksamhet till arbetsförmedlingen och komvux, samt att de bidrar med ett positivt terapeutiskt stöd där det ges möjlighet att prata om svåra upplevelser och bearbeta tankemönster (Alstam, Forkby & Holm, 2021, s.66-67,86). Dessutom uttrycker deltagarna en stor trovärdighet till programmet, något de inte haft till annat stöd som de erbjudits tidigare. Alstam, Forkby och Holm (2021, s.12) menar bland annat att detta kan bero på de anställdas personliga erfarenheter av kriminalitet, vilket i sig skapar ett större förtroende för dessa personer. Slutligen, är även beställarna av Passus tjänster övervägande positiva till deras betydelse vad gäller att stötta i processen att lämna gäng och upphöra med kriminalitet, och de menar framförallt att de kan bidra med stöd som ger personer fungerande sociala sammanhang (Alstam, Forkby & Holm, 2021, s.115).

2.6 Sammanfattning av forskningsläget

Detta kapitel har haft som syfte att ge en överblick över den forskning som existerar på studiens forskningsområde för att kunna identifiera den skärningspunkt mellan olika forskningsområden som denna studie bidrar till. Sammantaget kan konstateras att den tidigare forskningen visar: *dels* att det finns återkommande viktiga faktorer med både positiv (t.ex. anknytning till familj) och negativ (t.ex. relaterat till fängelsevistelsen) betydelse för återintegrering, *dels* att ideella organisationer har haft och kan ha betydelsefulla funktioner under återintegreringsprocessen både under och efter fängelsevistelsen. Däremot tycks det

endast finnas enstaka resultat som handlar om huruvida det har betydelse att det är *just ideella organisationer*, och inte offentliga eller privata som står för detta stöd. Det är i förhållande till denna kunskapslucka som denna studie ämnar göra sitt största bidrag.

I förhållande till den internationella forskningen är den svenska litteraturen mer begränsad gällande den roll som ideella organisationer har för återintegrering generellt, både under tiden i fängelset och efteråt. Forskningsöversikten har därmed tydliggjort ett visst behov av mer svensk forskning på detta område, vilket blir ett andra bidrag som denna studie kan göra.

3. Teoretiskt ramverk

För att förstå och tolka mitt empiriska material har teoribildning om sociala band funnits användbart. Först presenteras en överblick över det relativt breda teoretiska område som lyfter begreppet sociala band. Det har inte varit möjligt att göra en omfattande redogörelse över hela detta litteraturområde, utan i stället bör denna inledande redogörelse ses som en inramning av det teoretiska området. Därefter beskrivs Travis Hirschis (2002) teori och de fyra starka sociala band som han lyfter fram som viktiga för återintegreringsprocessen. Hirschis (2002) teori har genomgående använts i analysen för att reflektera över och få en förståelse för forskningsmaterialet, därav görs en mer ingående beskrivning av denna teori. Slutligen presenteras de teoretiska överväganden som har gjorts i valet av teori.

3.1 Sociala band som ett teoretiskt område

Det finns ett antal teoretiker som lyfter begreppet sociala band i förhållande till individers relation till samhället generellt, och i förhållande till återintegrering mer specifikt. Scheff (1990) poängterar exempelvis utifrån ett socialpsykologiskt perspektiv att upprättandet av sociala band är ett mänskligt behov och en mänsklig drivkraft. Scheff (1990) menar att sociala band är det som kopplar samman människor med varandra i samhället, och han skiljer då på stabila och instabila band. Stabila band menar han byggs upp via kommunikation och genom att människor ser till att varken komma varandra för nära eller för långt från varandra, på så vis skapas en nödvändig balans mellan individens och gruppens behov (Scheff, 1990). Instabila band menar Scheff (1990) istället bygger på en slags isolering och separation mellan människor, och denna typ av band menar han kan utgöra en risk för dåliga livsval.

En annan teoretiker som också nämner sociala band är Granovetter (1983). Han skriver till skillnad från Scheff (1990) istället mer om svaga respektive starka band, och lägger betoning på svaga band. Granovetter (1983) menar att starka band utgörs av vänskapsrelationer och familj, medans svaga band utgörs av mer avlägsna relationer såsom exempelvis bekantskap till en chef. De starka banden menar Granovetter (1983) är viktiga, men han vill framförallt poängtera att svaga band också kan utgöra en nödvändighet för människor. Svaga band mellan människor från olika sociala grupper är nämligen fördelaktiga eftersom de fungerar som en länk mellan dessa grupper. Detta i sin tur menar Granovetter (1983) möjliggör för människor att få tillgång till resurser som de annars inte hade kunnat få via sina starka band. Därför påpekar Granovetter (1983) att människor som besitter väldigt få svaga band riskerar

att missgynnas, då de isoleras från viktig information och resurser från delar av samhällssystemet som inte utgörs av de närmaste vännerna eller familjen.

Slutligen skrev även Durkheim (1983) en del om sociala band i sin teori om självmord och anomi. Han argumenterar till skillnad från Granovetter (1983) och i likhet med Scheff (1990) för vikten av starka/stabila sociala band. Durkheim (1983) menar nämligen att människors starka konventionella sociala band till samhället minskar risken för normbrytande och avvikande beteende, såsom självmord som han använder som exempel. De sociala banden skapar nämligen en känsla av tillhörighet vilket gör att risken för att bryta mot etablerade sociala normer och att begå avvikande handlingar minskar, eftersom man annars riskerar att försvaga sina band och förlora tillhörigheten (Durkheim, 1983). Med andra ord menar Durkheim (1983) att starka sociala band fungerar som en slags social kontroll som reglerar individens beteende.

3.2 Travis Hirschi om sociala band

Travis Hirschis (2002) teori om sociala band kan anses vara en av de mest inflytelserika och välkända teorierna på detta område. Hirschis (2002) teori är en så kallad kontrollteori och grundar sig på Durkheims (1983) tankar om sociala band och social kontroll. Hirschi (2002) menar att sociala band är aspekter med relevans för återintegreringsprocessen och avser de relationer eller anknytningar som en person har till samhället. I enlighet med Durkheims (1983) argumentation så grundar sig Hirschis (2002) teori på tanken om att starka konventionella sociala band fungerar som en social kontroll som driver människor att integrera sig i samhället i bemärkelsen att dem upprättar dess normer och regler. Hirschi (2002) har vidareutvecklat Durkheims (1983) tankar för att förklara vad det är som gör att människor inte begår brott. Han poängterar då att desto starkare konventionella sociala band en människa har desto mindre är risken att personen begår ett brott, och desto svagare dessa band är desto större är risken att personen begår en brottslig handling. Hirschi (2002) delar ytterligare in starka sociala band i fyra olika typer, vilka är anknytning, åtagande, delaktighet och övertygelse. En person som besitter starka band på alla dessa fyra plan menar Hirschi (2002) kommer att vara väl integrerad i samhället och helt avstå från att begå brott.

3.2.1 Anknytning

Denna typ av band syftar till de konventionella och känslomässiga relationer som personen har, både till personer men också till institutioner, exempelvis till familj, vänner eller ett arbete. I och med att det föreligger en känslomässig anknytning blir det också svårare att bryta mot normer och svika dessa personer eller institutioner. Detta innebär med andra ord att starka band, exempelvis till föräldrar eller vänner, kontrollerar människor till att följa normer i samhället och inte begå brott, eftersom personen annars riskerar att svika och förlora dessa anknytningar (Hirschi, 2002).

3.2.2 Åtagande

Hirschi (2002) menar vidare att de olika långsiktiga konventionella åtagande som en person har är en viktig typ av sociala band. Han syftar då på uppgifter och mål såsom exempelvis arbete och utbildning. De åtagande som en person har riskerar att förloras om personen begår brott och därför påpekar Hirschi (2002) att desto fler åtagande en person investerat sig i, desto mer har personen att förlora på att pågå ett brott och desto större är därför chansen att personen kommer upprätta samhällets normer och bindas till samhället.

3.2.3 Delaktighet

Den tredje typen av sociala band som Hirschi (2002) nämner är delaktighet. Detta syftar till de mer kortsiktiga och vardagliga engagemang som en person har i olika konventionella aktiviteter, såsom en sport eller andra fritidsintressen. Han menar vidare att personer som har flera engagemang av detta slag med större sannolikhet kommer att integreras och inte begå brott, eftersom det helt enkelt inte finns lika mycket tid över att varken tänka på att begå brott eller att göra det (Hirschi, 2002).

3.2.4 Övertygelse

Den fjärde och sista typen av sociala band är övertygelse. Detta syftar till en persons inställning och tro på samhällets regler och lagar. Hirschi (2002) menar att en person som har en positiv inställning till rättsstaten och dess lagar samt en negativ inställning till avvikande handlingar i form av exempelvis brott och missbruk, har en mindre risk att begå brott eftersom de annars skulle bryta mot sin egen moral, och i stället ökar chansen att de integrerar sig i samhället i bemärkelsen att de upprättar dess normer.

3.3 Teoretiska överväganden

I förhållande till studiens syfte att utforska ideella organisationers roll i arbetet med att främja återintegrering av personer som dömts till ett fängelsestraff, så har Hirschis (2002) sociala bandteori ansetts som användbar eftersom den möjliggör en viss förståelse för hur de ideella organisationerna, utifrån representanternas beskrivningar, arbetar för att främja återintegrering och också varför deras arbete kan anses vara så betydelsefullt. Genom att analysera representanternas beskrivningar i relation till sociala bandteorin har det genomgående kunnat urskiljas att ideella organisationers arbete till stor del kan relateras till stöd som främjar starka sociala band. Denna uppfattning kan i sin tur generera en ytterligare förståelse för den betydelse som deras arbete kan ha både på individnivå för att främja fängelsedömda personers återintegrering, men även på samhällsnivå för att effektivisera det återfallsförebyggande arbetet.

När det kommer till valet av teori i förhållande till andra teorier om sociala band så gjordes bedömningen att Hirschis (2002) teori är mest användbar för att reflektera kring och förstå studiens forskningsmaterial. Både Scheffs (1990) och Durkheims (1983) syn på sociala band står i likhet med Hirschis (2002) och de delar även samma argument om att starka eller stabila sociala band är viktiga för att inte göra avvikande eller dåliga livsval. Däremot preciserar ingen av dem vilka olika typer av sociala band som finns och hur dessa är direkt relaterbara till risken för att begå ett brott. Sammantaget kan alltså sägas att Hirschis (2002) teori, till skillnad från dessa, går mer in på djupet av olika typer av starka sociala band samt hur dessa relaterar till risken för brottsligt beteende och möjligheten till integration, vilket lämpar sig väl för att analysera och förstå det som framkommer i mitt forskningsmaterial i relation till studiens syfte och forskningsfrågor. Vad gäller Granovetters (1983) teori om sociala band så skiljer denna sig en hel del från de andra teoretikernas tankar om sociala band, där han snarare lägger tonvikten på svaga band. Det som varit mest utmärkande i mitt forskningsmaterial är betydelsen av starka sociala band och därför får Granovetters (1983) teori inte en lika framträdande plats i min analys. Däremot görs kopplingar till både Granovetter (1983), Scheff (1990) och Durkheim (1983) på de ställen i analysen där teorierna varit relevanta för att förstå mindre delar av materialet.

3.4 Kritik mot Hirschis teori

Precis som gentemot alla teorier har det även riktats en del kritik gentemot Hirschis (2002) resonemang och antaganden. Bland annat kritiseras teorin för att ge en förenklad syn på mänskligt beteende, eftersom den antar att starka sociala band alltid är orsaken till att människor inordnar sig i det konventionella samhället, medan svaga sociala band alltid leder till avvikelse från detta samhälle i form av brottsligt beteende. Schnikel (2010, s.113) är en av de som ifrågasätter just detta orsakssamband eftersom det exempelvis finns många människor som har en stark relation till familjen, ett lagligt arbete och engagerar sig i många konventionella aktiviteter, men som ändå begår brott, och vice versa. Dessutom har teorin fått en del kritik från feministiska forskare som kritiserar Hirschis (2002) undersökningsmetod, då han enbart inkluderat vita män i sin studie. Detta är problematiskt eftersom han hävdar att teorin skulle vara universell, samtidigt som icke-vita personer och kvinnor exkluderas från undersökningen (Costello & Laub, 2020, s.34). Däremot verkar hans teori inte ha kunnat motbevisas, vad gäller sambandet mellan starka sociala band, social kontroll och brottsligt beteende, oavsett ras och kön (Costello & Laub, 2020, s.34). Slutligen, skulle man också kunna rikta kritik gentemot Hirschi (2002) för att han inte riktigt definerar begreppet ”konventionella”. Även om man kan förstå att han syftar till icke-kriminella band, så förtydligas inte detta och inte heller förtydligas om begreppet även syftar till något annat.

4. Metod

I följande avsnitt redogörs för de metodval och tillvägagångssätt som har använts i studien. Utöver det redogörs även för metodologiska överväganden och de etiska överväganden som har gjorts. Dessa redogörelser är relevanta för att på ett så nyanserat sätt som möjligt visa på studiens transparens.

4.1 Kvalitativa intervjuer med socialkonstruktionistisk ansats

Med hänsyn till studiens syfte som är att utforska hur representanter för ideella organisationer resonerar om sin roll för återintegrering efter fängelsestraff, har en kvalitativ metod i form av en intervjustudie använts. En kvalitativ metod lämpar sig bra när man är intresserad av att få rika och detaljerade beskrivningar av upplevelser och erfarenheter (Bryman, 2018, s.479). I denna studie är det just representanternas individuella upplevelser och erfarenheter som har varit av intresse att studera och tolka. Denscombe (2018, s.23) skriver vidare att kvalitativa forskningsmetoder använder ord som analysenhet snarare än siffror, vilket innebär att det med denna metod kan läggas större fokus på att förstå en del av verkligheten, snarare än att förklara och förutsäga den, vilket resonerar bra med mitt syfte att nå detaljerade och djupgående beskrivningar (Denscombe, 2018, s.23–24). Semistrukturerade intervjuer har använts som metod för att samla in datamaterialet till denna studie, en metod som ansetts lämplig med hänsyn till studiens syfte. Denscombe (2018, s.268) skriver nämligen att intervjuer utgör en bra datainsamlingsmetod när studiens avsikt är att förstå något på djupet och utforska sådant som åsikter, uppfattningar, känslor och erfarenheter.

Studiens vetenskapsteoretiska utgångspunkt är socialkonstruktionismen, vilket innebär att uppläggningsen och genomförandet av studien förhåller sig till socialkonstruktionistiska antaganden (Bryman, 2018, s.60). Kortfattat är socialkonstruktionismen en kvalitativ vetenskapsteori med den ontologiska ståndpunkten att verkligheten inte är objektiv och istället är beroende av vårt medvetande (Bryman, 2018, s.58). Socialkonstruktionismen menar vidare att det är vi människor själva som konstruerar mening och kunskap via sociala interaktioner och tolkningsprocesser (Sohlberg och Sohlberg, 2018, s.317). Att denna studie tar sin utgångspunkt i socialkonstruktionismen innebär såvida att fokus i studien ligger på respondenternas konstruktioner av sin verklighet via sina berättelser. Det är vidare dessa konstruktioner och min tolkning av dessa som ligger till underlag för denna studies analys. Versionen som jag presenterar av den sociala verkligheten i sig bör därmed betraktas som konstruerad (Bryman, 2018, s.58). Sohlberg & Sohlberg (2019, s.314) skriver att forskarens

egna konstruktioner kan kallas för analytiska konstruktioner, och att dessa är avsedda för att analysera och förstå sociala företeelser.

Med utgångspunkt i socialkonstruktionismen är det inte möjligt att förhålla sig objektivt i intervjusituationen, detta eftersom jag som forskare är en del av intervjusammanhanget och bidrar därför till att konstruera mening och kunskap. Exempelvis påverkar jag konstruktionen av verkligheten via mina intervjufrågor och via mitt kroppsspråk. Det görs därför inget anspråk på att den kunskap som konstrueras via intervjusituationen är objektivt sann eller generell, istället blir förståelsen av subjektiviteten i sammanhanget viktig (Hallin och Helin, 2018, s.14). Denscombe (2018, s.25) menar vidare att det därför är viktigt att vara öppen om sin egen bakgrund, värderingar, identitet och övertygelser och om den betydelse som detta kan ha för datainsamlingen och analysen av datan. Därför kommer jag under metodologiska reflektioner nedan att redogöra så öppet och noggrant som möjligt för min egen förståelse av det studerade ämnet.

4.2 Tillvägagångssätt

Följaktligen redogörs för studiens tillvägagångssätt vad gäller urval, genomförande av intervjuer samt analysprocessen.

4.2.1 Urvalsprocess

Studien består av ett explorativt urval, vilket innebär att intervjupersonerna inte har valts ut i syfte att representera en hel undersökningspopulation utan snarare i syfte att kunna undersöka ett visst ämne och förhoppningsvis upptäcka något nytt (Denscombe, 2018, s.58).

Intervjupersonerna har vidare valts ut med hjälp av ett så kallat tvåstegsurval, vilket innebär att man i ett första urval väljer ut en grupp eller organisation som man är intresserad av att studera och därefter söker man efter potentiella intervjukandidater inom denna grupp eller organisation (Hallin & Helin, 2018, s.34). Som ett första steg i urvalsprocessen genomfördes efterforskningar för att hitta lämpliga organisationer som på ett eller annat sätt arbetar ideellt för att hjälpa människor som har dömts till ett fängelsestraff. Via Kriminalvårdens hemsida kunde jag dessutom hitta ett antal lämpliga ideella organisationer som Kriminalvården listat. Efter att jag hittat ett antal lämpliga organisationer gjordes ett andra urval där jag via organisationernas respektive hemsidor letade upp kontaktuppgifter till personer som arbetar inom de olika organisationerna. Jag skrev därefter ihop en presentation av mig själv och studiens syfte som jag sedan skickade ut till dessa personer via mail (Se bilaga 1).

Inledningsvis var responsen relativt låg, då det enbart var tre stycken som svarade och var

intresserade. Efter att dessa tre intervjuer genomförts gjordes därför ytterligare efterforskningar för att hitta fler ideella organisationer och samma mail skickades ut till verksamma personer inom dessa organisationer. Jag lyckades då få kontakt med ytterligare två personer som ville delta i studien. Kontakten till den sjätte intervjupersonen förmedlades via en gemensam kontakt. En tid för digital intervju bokades med respektive intervjuperson i samband med mailkontakten, och de fick då även en pdf-fil med information om deras studiedeltagande (Se bilaga 2).

Studiens urval innefattar sex personer från fem olika ideella organisationer i Sverige. Två av intervjupersonerna representerar en och samma organisation, medan de resterande fyra representerar olika organisationer. Alla organisationer i urvalet kommer på ett eller annat sätt i kontakt med fängelsedömda personer, där de erbjuder olika typer av stöd. Några av organisationerna erbjuder stöd inne på fängelset, några erbjuder stöd efter frigivning, men majoriteten av organisationerna erbjuder både och. Vidare har sex intervjuer bedömts som tillräckligt eftersom en mättnad uppnåddes efter den sjätte intervjun, då jag märkte att det inte längre framkom speciellt mycket nytt (Hallin & Helin, 2018, s.36). Dessutom har alla intervjuer varit omkring 45–120 min långa, vilket har ansetts som relativt lång tid för att få ut rikligt med information från vardera intervjuperson.

Representant 1	Organisation A	Besöksgruppsverksamhet på fängelser och erbjuder stöd efter frigivning
Representant 2	Organisation A	Besöksgruppsverksamhet på fängelser och erbjuder stöd efter frigivning
Representant 3	Organisation B	Enskilda besök på fängelser och erbjuder stöd efter frigivning
Representant 4	Organisation C	För närvarande inte verksamma. Har bedrivit enskilda besök på fängelser och erbjudit stöd efter frigivning.
Representant 5	Organisation D	Besöksgruppsverksamhet på fängelser
Representant 6	Organisation E	Kamratförening som erbjuder stöd efter frigivning

Tabell 1: tabellen ger en översikt över de intervjupersoner som ingår i studien och respektive organisation som de representerar. Organisationerna har anonymiserats och tilldelats en bokstav från A-E.

Jag har valt att anonymisera alla fem organisationer, detta med hänsyn till etiska överväganden som jag kommer presentera mer utförligt längre ned i metodavsnittet. Dessutom är inte denna studies syfte att på något sätt utvärdera en specifik ideell organisation, utan intresset ligger i att få en generell förståelse för hur ideella organisationer kan främja återintegrering av personer som dömts till ett fängelsestraff. Med hänsyn till detta intresse har bedömning gjorts att det inte är fördelaktigt att presentera de organisationer som ingår i studien, då fokus inte ska ligga på enskilda organisationers arbete eller enskilda ärenden.

4.2.2 Genomförande av intervjuer

Med hänsyn till studiens insamlingsmetod, så har en semi-strukturerad intervjuguide (Se bilaga 3) utformats i förväg där frågor och ämnen har listats (Denscombe, 2018, s.269). Intervjuguiden är indelad i tre teman med underliggande frågor som härleds till studiens tre forskningsfrågor. Det första temat som berörs är ”organisationens syfte, arbetssätt och syn på uppdrag”, detta följs av temat ”organisationens uppdrag i välfärdssverige” samt ”syn på sociala relationer och stigmatisering”. Intervjuguiden inleds med några bakgrundsfrågor om organisationen och avslutas med två reflektionsfrågor om respondenternas uppdrag. Intervjuguiden har däremot enbart fungerat som ett underlag vid intervjutillfället snarare än som en fast mall. Detta har möjliggjort för en viss flexibilitet där exempelvis frågor har kunnat ställas i olika ordning och fördjupningsfrågor har utvecklats vid intervjutillfället för att få mer utvecklande svar (Denscombe, 2018, s.269). Med semistrukturerade intervjuer har det med andra ord varit möjligt att se till att alla intervjuer förhållit sig kring samma tema, samtidigt som det möjliggjorts för öppna och nyanserade svar (Denscombe, 2018, s.269).

Samtliga sex intervjuer har genomförts och bearbetats av mig och skett via två digitala mötesverktyg, fem intervjuer via Zoom och en intervju via Teams. Alla intervjuer har skett i realtid med visuell kontakt i form av webbkamera och tagit mellan 45–120 min. Alla intervjuer har spelats in med hjälp av en diktafon för att kunna dokumentera vad som sägs (Hallin & Helin, 2018, s.66). Att genomföra digitala intervjuer har vidare bedömts som smidigt med hänsyn till att det minimerat både tidsåtgång och resekostnader (Denscombe, 2018, s.286). Dessutom har flera av deltagarna uttryckt att det varit ett effektivt tillvägagångssätt eftersom de med kort varsel kunnat ställa upp, vilket hade varit svårare med fysiska intervjuer. Däremot uppstod ett problem med nätverksuppkopplingen vid flera av intervjutillfällena, vilket innebar att intervjupersonerna fick upprepa sina svar vid några tillfällen. Denna typ av problem är viktig att ta i beaktning, eftersom det möjligen kan ha utgjort ett störningsmoment för intervjupersonerna som vid vissa tillfällen fått upprepa sig,

vilket skulle kunna ha påverkat deras svar och därmed studiens kvalitet (Hallin & Helin, 2018, s.64). Däremot har problemet med nätverksuppkopplingen inte utgjort några bekymmer för att kunna urskilja vad som sägs i ljudinspelningarna i efterhand, eftersom intervjupersonerna har upprepat sina svar vid de tillfällen då uppkopplingen strulat.

4.2.3 Analysprocess

Det första steget i analysprocessen har varit att transkribera de inspelade intervjuerna, vilket gjort materialet mer överskådligt och därmed lättare att bearbeta (Hallin och Helin, 2018, s.71). Var och en av intervjuerna har transkriberats direkt i anslutning till att de har genomförts, och det som sagts har återgetts i detalj för att inte missa något viktigt som förmedlas. Precis som Hallin och Helin (2018, s.72) beskriver så har det varit till en fördel att transkribera allt material, eftersom jag parallellt med detta kunnat göra tolkningar av materialet som varit till nytta när jag senare i analysprocessen kodat in materialet i teman. Däremot ska förtydligas att analysarbetet är något som pågått kontinuerligt under hela datainsamlingsprocessen, eftersom tankar och idéer har börjat utvecklas redan under själva intervjutillfällena. Hallin och Helin (2018, s.74) belyser att forskningsprocessen därför inte bör ses som linjär.

Vidare har en tematisk analys legat till grund för bearbetningen av materialet, vilket innebär att det transkriberade materialet har tolkats och kodats in i teman och underteman som förhåller sig till studiens forskningsfrågor (Bryman, 2018, s.703). Det första steget i den tematiska analysen, efter det att materialet transkriberats, har varit att noggrant läsa igenom transkriberingarna och göra en så kallad initial kodning där centrala ord i intervjupersonernas uttalanden noterats (Bryman, 2018, s.707). I ett senare skede har de initiala koderna med gemensamma komponenter slagits ihop och resulterat i tre slutgiltiga huvudteman med förankring i studiens forskningsfrågor. Viktigt att poängtera är dock att jag under analysens gång fått gå tillbaka till mitt material flera gånger och formulera om, slå ihop och radera vissa teman, vilket innebär att de slutgiltiga temana som presenteras i analysen inte har varit självklara från första sortering och vissa teman som saknat relevans för studiens forskningsfrågor har valts bort. Det första temat som presenteras i analysen är ”återintegrering genom sociala sammanhang, sociala band och social kontroll”, det andra temat är ”en funktion att främja starka sociala band” och det sista temat är ”civilsamhället som kompenserande och kompletterande engagemang”. Efter det att materialet kodats in i dessa tre slutgiltiga huvudteman har det även utvecklats ett antal underteman för att strukturera upp analysen ytterligare (såsom exempelvis: praktiskt stöd, emotionellt stöd och sällskapligt stöd)

Vad gäller valet av teoretisk förankring i analysen har detta inte varit ett självklart val från start, utan något som utvecklats under analysarbetets gång. Detta innebär med andra ord att en induktiv ansats initialt legat till grund för analysen av det empiriska materialet, då teori valts och applicerats efter själva materialinsamlingen (Tavory & Timmermans, 2014, s.4–5). Allt eftersom den teoretiska infallsvinkeln tilltagit har däremot studiens forskningsfrågor och analytiska teman reviderats, vilket gör att studien till viss del även antagit mer av en abduktiv ansats (Tavory & Timmermans, 2014, s.4–5). Slutligen har den tematiska analysen presenterats med hjälp av både utvalda citat från studiens empiri, mina egna tolkningar av dessa samt teoretiska infallsvinklar för att ytterligare begripliggöra det empiriska materialet. Dessutom har tidigare forskning kopplats i analysdelen på de ställen där de ansetts relevant att göra dessa kopplingar.

4.3 Metodologiska reflektioner

Nedan redogörs för de metodologiska reflektioner som har gjorts i relation till studien. Först presenteras min egen förförståelse och hur jag har förhållit mig till denna, och därefter redogörs för tankar kring studiens tillförlitlighet.

4.3.1 Förförståelse

Med hänsyn till studiens tolkande ansats blir det relevant att redogöra för min egen förförståelse och dess betydelse för det studerade ämnet, eftersom det i denna typ av forskning generellt sätt är svårt för forskaren att behålla en opartiskhet vilket således också påverkar studiens resultat (Denscombe, 2018, s.25). Min förförståelse för det studerade ämnet grundar sig främst på egen arbetslivserfarenhet från att ha arbetat inom en myndighet där jag träffat personer som dömts till fängelse. Därav har jag fått vissa föreställningar av vilka svårigheter som dessa personer upplever samt vilket stöd som ideella organisationer erbjuder. Dessutom har min akademiska bakgrund inom kriminologi bidragit till vissa föreställningar om vilka utmaningar som finns med återintegrering och hur olika aktörer i samhället kan arbeta med dessa. Dessa erfarenheter har i sin tur genererat en viss bild av att ideella organisationer, i relation till olika myndigheter, kan ha en betydande funktion i arbetet med att återintegrera fängelsedömda personer. Trots att jag besitter en viss förförståelse av det studerade ämnet så har jag försökt att bortse från denna för att undvika snedvridna resultat. Exempelvis har jag försökt utforska mitt material med ett öppet sinne och inte enbart valt ut de teman som överensstämmer med min förförståelse, utan i stället har jag tagit hänsyn till

även andra perspektiv. Jag har också undvikit att ställa ledande frågor i intervjun, för att på så sätt inte medvetet försöka få svar som bekräftar min förförståelse.

4.3.2 Studiens tillförlitlighet

För att forskningen ska uppnå en så god kvalitet som möjligt är det av betydelse att upprätta tillförlitlighet i studien (Bryman, 2018, s.467). Tillförlitlighet uppnås via fyra kriterier: trovärdighet, pålitlighet, konformation och överförbarhet. Trovärdighet syftar till hur väl slutresultaten är grundade på det empiriska materialet och analysen. Pålitlighet innebär att forskningen är så pass stabil att den kan återskapas av andra forskare. Konformation handlar om forskarens oberoende i forskningsresultaten och överförbarhet syftar till huruvida studien går att generalisera till andra sociala kontexter än den som studerats (Bryman, 2018, s.467–470). Huruvida studien anses uppnå en hög tillförlitlighet är det enbart granskaren av forskningen som kan avgöra, men det är mitt ansvar som forskare att förhålla mig till dessa kriterier.

Jag har försökt att upprätta en trovärdighet i min forskning genom att välja en lämplig metod för studiens forskningsfrågor samt genom att förhålla mig till de regler som finns kring hur forskningen bör utföras (se Socialhögskolans Råd och Anvisningar, 2024). Det ska dock betonas att det alltid finns en risk att intervjupersonernas beskrivningar tolkats på fel sätt, vilket å ena sidan inte har kunnat bekräftas eftersom intervjupersonerna själva ännu inte har tagit del av analysen, å andra sidan är det teman som återkommit i flera intervjuer vilket styrker dess trovärdighet (Bryman, 2018, s.465). Då jag noggrant redogjort för hur jag kommit fram till mina slutresultat, via redogörelse av studiens metod och tillvägagångsätt, finns det anledning att hävda att min forskning uppnår en relativt hög pålitlighet (Bryman, 2018, s.468). Ytterligare har jag via redogörelsen av min förförståelse på forskningsområdet, och mitt förhållningsätt till denna, velat styrka och konfirmera att studiens slutresultat inte medvetet styrts av mina personliga värderingar eller erfarenheter. Vidare kan studien kritiseras för att inte vara tillräckligt överförbar till andra sociala kontexter, eftersom den fokuserar på en liten och specifik grupp. Däremot ämnar kvalitativ forskning inte uteslutande till att vara särskilt överförbar, utan i stället ligger fokus på att göra fylliga och täta beskrivningar av det som studerats, något jag fokuserat på och hoppas att jag lyckats med (Bryman, 2018, s.468). Trots en medvetenhet om att det finns vissa metodologiska brister i min studie, så är förhoppningen att studien uppvisar en någorlunda hög tillförlitlighet.

4.4 Etiska överväganden

Det ställs ett ansvar på forskaren att genom hela studiens process ta hänsyn till etiska överväganden, detta för att säkerställa en god kvalitet på studien och för att visa hänsyn till de som berörs av den. Jag har i studien genomgående förhållit mig till Vetenskapsrådets (2017) publikation God forskningssed. För det första har det varit av betydelse att anonymisera personerna, dels för deras egen rätt att vara anonyma, dels utifrån förhoppningen att detta motiverat personerna till att prata mer ärligt och öppet (Vetenskapsrådet, 2017). För att upprätta anonymitet har jag sett till att i det empiriska materialet benämna intervjupersonerna med siffror i stället för deras namn. Jag har även valt att anonymisera organisationerna vilket gör att det inte går att koppla intervjupersonen till organisationen och på så sätt ta reda på dennes identitet. Dessutom har materialet behandlats med försiktighet genom att förvara materialet på ett sätt så att inte obehöriga får tillgång till det, och jag har inte förvarat material som avslöjar personernas identitet på datorn eller mobilen (Denscombe, 2018, s.452). För det andra har muntligt samtycke samlats in från respektive deltagare innan genomförandet av intervjun, på så sätt har samtyckeskravet uppfyllts (Vetenskapsrådet, 2017). Det har i förväg, innan samtycke givits, förts en dialog mellan mig som forskare och intervjupersonerna om deras deltagande. De har både fått ett informationsbrev via mejl (Se bilaga 2) och muntlig information om studiens syfte och bakgrund, deras rättighet att dra tillbaka sin medverkan samt information om hur deras anonymitet kommer att säkerställas. De har dessutom informerats om att det insamlade materialet enbart kommer att analyseras och nyttjas i denna studie, och därmed har både informationskravet och nyttjandekravet uppfyllts (Vetenskapsrådet, 2017).

Ytterligare en etisk aspekt är att jag i valet av intervjupersoner har sett till att förhålla mig neutralt. Jag har inte valt ut några organisationer eller personer utifrån mitt egenintresse av dessa eller för att medvetet få snedvriden information, utan jag har kontaktat alla organisationer som jag kunnat hitta och som på ett eller annat sätt hjälper personer som sitter eller har suttit i fängelse. Jag har inte heller inkluderat en specifik typ av personer eller personer med en specifik roll i organisationerna. På så sätt har jag förhållit mig inkluderande och säkerställt att det som framkommer inte enbart är utifrån perspektivet från en viss grupp personer inom organisationerna (Denscombe, 2018, s.440).

5. Resultat och analys

I detta avsnitt presenteras studiens resultat och analys, indelat i tre huvudteman varav respektive huvudtema är indelat i ett antal underteman. Det första huvudtemat hanterar den första forskningsfrågan om möjligheter att återintegreras och visar hur civilsamhällesrepresentanterna på olika sätt återkommer till det sociala sammanhangets betydelse, med särskild betoning på det som kriminologiforskaren Travis Hirschi kallar för starka sociala band. Det andra huvudtemat hanterar den andra forskningsfrågan där civilsamhällesrepresentanternas arbete betonas som betydelsefullt, med hänsyn till tre olika former av stöd som på varierande sätt främjar starka sociala band och därigenom återintegrering. Det sista huvudtemat hanterar den tredje forskningsfrågan och illustrerar hur representanterna beskriver sitt uppdrag i förhållande till de statliga myndigheternas roll, som både kompenserande och kompletterande och där några av civilsamhällets mer exklusiva funktioner identifieras. Alla delar i analysen diskuteras i huvudsak i förhållande till teoretiska perspektiv på sociala band samt forskningsfältets kunskapsläge.

5.1 Återintegrering genom sociala sammanhang, sociala band och social kontroll

Jag ska börja med att göra poängen att när civilsamhällesrepresentanterna reflekterar över hur återintegrering kan bli möjlig är det, av olika möjliga perspektiv, framförallt etablerandet av nya eller friska sociala sammanhang som betonas. I tidigare forskning som undersökt viktiga faktorer för återintegrering finns det en stor variation i vad som belyses som viktigt, där såväl materiella, biologiska/psykologiska och sociala faktorer omnämns. Exempelvis belyser Visher och Travis (2003) betydelsen av personliga omständigheter (exempelvis drogproblem eller diagnoser) och politiska beslut och Baldry et al (2003) talar om vikten av en stabil bostadssituation. Mina respondenter nämner förvisso även sådana omständigheter, men uppehåller sig betydligt mer vid olika typer av sociala sammanhang. Det finns med andra ord skilda uppfattningar om vad som har störst betydelse för att lyckas återintegreras och troligtvis finns det flera faktorer som spelar en roll. Huvudpoängen som framkommer i mitt datamaterial och som också blir ett genomgående tema i hela analysen, är den avgörande betydelse som etablerande av sociala sammanhang spelar för att främja återintegrering av fängelsedömda personer. Jag ska redogöra för hur de poängterar de sociala sammanhangens betydelse, vad de menar att dessa sammanhang är, och varför de är så viktiga.

5.1.1 Sociala sammanhang för tillhörighet och friskt inflytande

När representanterna talar om sociala sammanhang så är det främst utifrån tre utgångspunkter. För det första talar de om vikten av att hitta ett nytt socialt sammanhang efter frigivning, med hänsyn till att det medför en känsla av tillhörighet som reducerar ensamhet. Representant 1 säger så här:

Den största och farligaste risken med att komma ut, det är att bli ensam. Det är den här ensamheten, det är jättesvårt för alla människor speciellt för våra killar och tjejer liksom. Då söker de sig till de här destruktiva sammanhangen istället för att slippa bli ensamma och för att känna tillhörighet. (Representant 1)

Ensamhet framträder i citatet som en utmaning och det största hotet mot att kunna återintegreras i samhället. Det är för att "slippa" vara ensam som en nyutsläppt eventuellt söker sig till destruktiva kretsar. Bilden av den betydelse som sociala sammanhang har framkommer tydligt, just eftersom det skapar en känsla av tillhörighet som alla människor behöver.

För det andra beskrivs sociala sammanhang som laddade med olika karaktärer, vilka kan verka både främjande och ha motsatt verkan i förhållande till återintegrering beroende på denna karaktär. Representanten i citatet ovan beskriver det som att en avsaknad av ett friskt socialt sammanhang varigenom man kan få en känsla av tillhörighet, ökar risken för att söka sig tillbaka till destruktiva sammanhang. Därför det blir avgörande att etablera nya "friska" till skillnad från "sjuka" sammanhang att vistas i. Representant 1 förtydligar varför det är problematiskt att komma tillbaka till tidigare och destruktiva sociala sammanhang och poängterar att det handlar om att inflytandet från dessa sammanhang är oerhört starkt:

Du kan inte ha med dina gamla kriminella att göra, du kan inte va på gamla ställen som du hållit till på tidigare. För kroppen minns och den går igång liksom, det är ungefär som att jag har en gurka och lägger den i saltvatten, efter ett tag så blir den salt, du blir som de du umgås med. (Representant 1)

Här framkommer den betydelse som det sociala sammanhanget tillskrivs individens möjligheter tydligt genom exemplet med hur en gurka suger åt sig saltvattnet den läggs i. En individ blir i detta sociala sammanhang något förhållandevis neutralt som färgas av de sammanhang de vistas i. Personer som vistas i kriminella sammanhang kommer därför mest

troligt att fortsätta med kriminalitet, vilket förhindrar återintegreringen. Utifrån representanternas egna beskrivningar anses det alltså vara av stor betydelse att hitta nya och friska sammanhang efter frigivning, eftersom det genererar en känsla av tillhörighet och omger individen med goda och friska bidrag. Den betydelse som tillskrivs tillhörigheten i det friska sociala sammanhanget och hur detta håller en tillbaka från destruktiva sammanhang, är något som både Scheff (1990) och Durkheim (1983) på liknande sätt argumenterar för när de talar om sociala band. Scheff (1990) menar exempelvis att stabila band skapar en ökad närheten mellan människor vilket ökar sannolikheten att människor begår "bra" livsval, och Durkheim (1983) menar att etablerandet av konventionella sociala band ökar tillhörigheten vilket minskar benägenheten att ingå i sammanhang där man bryter mot samhällets normer. Även Elam (2022) påpekar på liknande sätt i sin studie att det finns ett stort behov hos människor att ha en tillhörighet, och att avståndstagandet från en kriminell tillhörighet och upprättandet av en konventionell tillhörighet därför är av stor betydelse för att återintegreras.

För det tredje så framkommer det sociala sammanhangets betydelse genom hur respondenterna pratar om samhällets stigmatisering som det största hindret för återintegreringsprocessen, eftersom det försvårar för människor att bli insläppt i de friska sociala sammanhangen. Flera av representanterna uttrycker att för att det överhuvudtaget ska vara möjligt för en människa att återintegreras så krävs att samhället är öppna och inkluderande gentemot dessa människor. Representant 5 beskriver det såhär:

Jag brukar säga att det hänger ju också på alla oss andra som redan är här ute, att vi liksom vågar ta emot, att man till exempel vågar ha en granne som en gång har varit kriminell. Att man liksom inte dömer människor för hela livet liksom och jag tänker att där är det en utmaning kanske för dem som kommer ut men också för dem som redan finns utanför murarna att våga ge människor en ny chans. Det är inte så lätt att tala om heller liksom, jag tänker att när man läser tidningar och sånt så är det inte en ny chans som man läser om särskilt mycket, inte nu men inte heller för 5-10 år sedan. Det hänger på oss alla om de ska lyckas och inte bara på dem själva, utan också på det vi gör och hur vi bemöter och behandlar människor. (Representant 5)

I citatet framstår det som att ansvaret för återintegreringen bör fördelas både på individen själv men också på samhället i stort, samtidigt uttrycks det som att det idag och under en tid tillbaka finns en inställning från samhällets sida att stänga ute och "straffa" dessa personer snarare än att inkludera och ge en ny chans. Flera respondenter uttrycker att det finns ett

generellt stigma från samhällets håll gentemot människor som har dömts till ett fängelsestraff. En representant uttrycker det som att det i Sverige byggs upp en mentalitet att “en gång kriminell, alltid kriminell”. Detta stigma uppfattas som problematiskt eftersom det medför ett hinder för människor när det kommer till deras möjlighet att upprätta friska sociala sammanhang och därmed återintegreras. För att människor överhuvudtaget ska kunna få tillgång till olika sociala sammanhang så krävs en inkludering från samhällets sida. Det blir svårt att etablera nya relationer eller att skaffa ett nytt jobb om övriga samhället hela tiden stänger ute personen från det sociala. Representant 3 säger exempelvis att “speciellt i jobbsökandet så är belastningsregister ett stort jävla problem, man blir ju dömd”, ett dömande som en del av den tidigare forskningen också lyfter fram som problematiskt (se Sarnecki & Sivertsson, 2013, s.14 & English, 2018, s.516).

Sammantaget har jag som ett första steg visat att sociala omständigheter tillskrivs en avgörande vikt för återintegreringen, medan individuella omständigheter inte blir lika framträdande i datamaterialet. Respondenterna återkommer hela tiden till det friska sociala sammanhangets betydelse, med hänsyn till att det skapar en tillhörighet och att det distanserar från de destruktiva sammanhangen och dess dåliga inflytande. Samtidigt framställs samhällets stigmatisering som ett hinder för återintegreringen genom att försvåra möjligheten att få tillträde till sociala sammanhang. I nästa steg undersöker jag närmare vad respondenterna menar att dessa sociala sammanhang egentligen består av.

5.1.2 Sociala sammanhang som starka sociala band

När representanterna belyser det sociala sammanhangets betydelse för återintegrering så är det framförallt tre olika aspekter av sammanhang som de uppehåller sig kring: familj och vänner, deltagande i aktiviteter och åtaganden av uppgifter. Detta är sociala sammanhang som Hirschi (2002) kallar för starka sociala band i form av anknytning, delaktighet och åtagande. Som nämnts i teoriavsnittet finns det en diskussion mellan forskare om i vilken utsträckning starka och/eller svaga band är viktiga för människors känsla av delaktighet och integrering i ett samhälle. Hirschi (2002) menar att starka band i form av anknytning, delaktighet, åtagande och övertygelse är särskilt viktiga, medan Granovetter (1983) belyser vikten även av svaga band som består av mer distanserade relationer till exempelvis chefer eller en kompis kompis. Även om jag förvisso har kunnat urskilja att respondenterna till viss del betonar betydelsen av svaga band (mer om det nedan), så är det framförallt de band av starkare karaktär som Hirschi (2002) betonar som respondenterna framhåller i diskussionen om sociala sammanhang och tolkas som viktigast för återintegrering. Det blir därför intressant att koppla och förstå det som

respondenterna talar om som just starka sociala band snarare än som friska sociala sammanhang, eftersom det genererar en ytterligare förståelse för varför sammanhangen som de nämner är så viktiga för återintegrering (vilket jag återkommer till i nästa tema).

När det gäller sociala band i form av anknytning har tidigare forskning visat att familje- och vänskapsband kan ha en positiv påverkan på återintegrering efter fängelset, dels genom att utforma ett socialt stöd generellt, men också genom att vara en bro in i samhället och inte minst arbetslivet (Visher och Travis 2003; Berg & Huebner 2011 & Kjellstrand et al 2021). Representant 2 poängterar just vikten av att hitta nya vänner att umgås med och att bygga upp relationen till familjen:

Ja alltså alla friska relationer är ju bra för en person. Har man en familj som är fungerande och frisk så är det bra, har man en brorsa eller en syrra som är okej så är det bra, naturligtvis. Familjen står ju ofta väldigt nära så det är väl det allra bästa, men har man andra vänner som man kan bygga upp relationer med så utgör det ett otroligt viktigt sammanhang (Representant 2)

När respondenten i citatet beskriver att alla friska relationer är bra så framhålls att typen av relation, om det så är till familjen eller vänner, eller till andra, inte är det avgörande utan huvudsaken är att personen har någon frisk relation varigenom de kan forma ett socialt sammanhang. Detta är en aspekt av sociala sammanhang som kan kopplas till Hirschis (2002) teori och förstås som starka sociala band i form av anknytningar, vilket är viktigt för återintegreringen.

Starka sociala band består inte enbart av anknytningar, utan även i form av det som utifrån Hirschis (2002) teori kan förstås som delaktighet och åtagande. Hirschi (2002) argumenterar att både långsiktiga konventionella åtagande, i form av exempelvis arbete och utbildning, samt mer kortsiktigt och vardagligt deltagande i konventionella aktiviteter är ytterligare två viktiga typer av starka sociala band som människor behöver för att knytas an till samhället. Utifrån representanternas beskrivningar är delaktighet i konventionella föreningsaktiviteter, såsom fotbollsklubbar eller frimärksklubbar, också meningsfulla sociala sammanhang som personer behöver för att återintegreras. Representant 4 beskriver hur delaktighet i föreningsaktiviteter, såsom deras egna, kan forma ett meningsfullt sammanhang:

Vi hade också nyårsfirande och sköt raketer och ja vi försökte hålla igång de här högtiderna utan att människor söp ner sig själva liksom. Dessa aktiviteter gav människor ett sammanhang och en meningsfull tillvaro utan kriminalitet och droger. Det viktigaste är att få människor att känna att de är delaktiga och värdefulla i sitt eget liv och i sitt nya liv. (Representant 4)

När representanten beskriver att de arrangerade nyårsfirande och andra högtidliga aktiviteter så beskrivs det som att detta i sig ger människor en möjlighet att bli delaktiga i konventionella aktiviteter, och att detta formar ett meningsfullt sammanhang som får en betydelse för fängelsedömda personers möjlighet att återintegreras. Vidare framhåller flera av representanterna vikten av att åta sig långsiktiga uppgifter, huvudsakligen i form av ett arbete. Representanten 4 säger såhär: "Istället för att hålla på med kriminalitet och en massa grejer så kom de in i vår förening och kunde få en uppgift att göra någonting, de kunde hålla föreläsningar, arrangera konferenser och manifestationer. Detta uttalande kan tolkas som att åtagandet av olika arbetsuppgifter inte bara ger människor en inkomst, utan framförallt ger det människor ett slags sammanhang som gör att de inte engagerar sig i kriminella åtaganden. Denna bild kan ytterligare förstärkas via Berg och Huebner (2011) samt English (2018) forskning, varav de båda betonar att en anställning är centralt för möjligheten till en framgångsrik återintegrering efter ett fängelsestraff. Uppfattningen som framkommer utifrån mitt datamaterial nyanserar dock förståelsen varför anställning blir så viktigt, just för att det formar ett socialt sammanhang. Det som med hjälp av Hirschis (2002) teori här betonas i representanterna uttalanden, med hänsyn till återintegreringen, är alltså betydelsen av starka sociala band i form av dels delaktighet, dels åtaganden.

Sammanfattningsvis är det alltså sociala sammanhang som vi med hjälp av Hirschis (2002) teori kan förstå som starka sociala band som framförallt lyfts fram som avgörande av respondenterna för att lyckas återintegreras efter ett fängelsestraff. Det handlar om anknytning, delaktighet och åtagande. Denna tolkning av det som representanterna beskriver blir relevant för att generera en mer djupgående förståelse för varför de sociala sammanhangen, eller de sociala banden, är så viktiga för möjligheten att återintegreras efter avtjänat fängelsestraff. Det handlar nämligen om att dessa utövar en social kontroll, något som behandlas närmare under nästa undertema.

5.1.3 Sociala sammanhang och social kontroll

Den tredje poängen som kan göras i relation till Hirschis (2002) teori är att starka sociala band i form av anknytning, delaktighet och åtagande, som i representanternas beskrivningar kan urskiljas som sociala sammanhang, är viktiga för återintegrering med hänsyn till att det via dessa band utövas en social kontroll. Denna sociala kontroll får som konsekvens att individer binds till samhället i bemärkelsen att man upprättar dess normer och regler. Även om respondenterna inte själva använder uttrycket social kontroll, så kan det som de beskriver som verkande i dessa sammanhang förstås som just social kontroll, enligt Hirschis (2002) perspektiv. När respondenterna pratar om sociala sammanhang i form av anknytningar till familj och vänner så poängteras att etablerandet och stärkandet av dessa relationer gör att man får mer att förlora på att bryta mot normen och begå ett nytt brott. Representant 1 beskriver det såhär:

Det är kanske det som är det allra viktigaste liksom att stärka relationen till familjen. Det blir svårare att svika dem igen. Har du exempelvis skapat en relation till barnen och du har kommit tillbaka in i deras liv och du känner att du blir förlåten och du tar ansvar i din föräldraroll och du älskar dina barn, då blir det ju svårt att svika dem igen. (Representant 1)

När representanten uttrycker att stärkandet av relationen till familjen, via ett utökat involverande och ansvar, gör att det blir svårt att svika familjen igen, så kan man förstå denna förstärkta känslomässiga relation som en form av social kontroll. När man får en bra relation till familjemedlemmar som man bryr sig om så får man också mer att förlora på att svika dem och begå ett nytt brott. En person som inte upprättar konventionella anknytningar till vänner och familj riskerar i stället att återetablera sina kriminella anknytningar. Därmed upprättas inte någon social kontroll som ser till att de integrerar sig i samhället.

På liknande sätt menar Hirschi (2002) att människor kontrolleras genom starka band i form av åtaganden. När människor åtar sig konventionella uppgifter, såsom ett arbete eller studier, får de också mer att förlora på att avvika från samhället och dess normer. Hirschis (2002) teori kan alltså användas för att ytterligare nyansera förståelsen av varför de sociala sammanhangen som respondenterna belyser, i form av åtagande av uppgifter och relationer till familj och vänner är väsentliga för möjligheten att återintegreras.

Slutligen kan man även med hjälp av Hirschis (2002) argument om social kontroll få en förståelse för varför sociala sammanhang i form av delaktighet i aktiviteter är väsentligt för att

återintegreras. Via delaktigheten utövas nämligen en social kontroll som ser till att människor distraheras från att engagera sig i kriminella aktiviteter. Detta innebär att desto mer konventionella aktiviteter människor är delaktiga i desto mindre tid och tanke läggs på kriminella aktiviteter, och istället drivs personen alltså till att följa normer och regler i samhället och därmed integreras. Representant 5 beskriver i likhet med Hirschi (2002) vikten av att etablera konventionella delaktigheter för att hålla sig sysselsatt:

Det är viktigt att man kan hitta lite saker som man skulle kunna ägna en del av sin fritid åt för att hålla sig sysselsatt så att man inte börjar fundera på att gå tillbaka till det kriminella livet som man kan. (Representant 5)

Representanten beskriver det här som att den tid som läggs på deltagande i fritidsaktiviteter gör att personer blir distraherade från att återgå till tryggheten i de kriminella sammanhangen. Med andra ord kan man i citatet tolka det som beskrivs som verkande i det sociala sammanhanget som just social kontroll. Sammantaget har det med hjälp av Hirschis (2002) teori varit möjligt att mer djupgående tolka representanternas beskrivningar av sociala sammanhang som viktiga, där dessa alltså på olika sätt innehåller inslag av social kontroll som ser till att människor inordnar sig i samhället och inte avviker mot dess normer och regler.

5.2 En funktion att främja starka sociala band

Om nu sociala sammanhang – förstått som framförallt starka sociala band – tillskrivs så stor betydelse för möjligheten att återintegreras, såsom illustreras i föregående stycke; vilken roll och funktion kan just civilsamhällesorganisationer ha för att främja dem? Kjellstrand et al (2021) har genomfört en intervjustudie och poängterar att sekundära grupper, inklusive ideella organisationer, kan bidra med positivt emotionellt, sällskapligt och instrumentellt stöd för möjligheten att återintegreras. Intervjupersonerna i deras studie uttrycker bland annat en upplevd tillgänglighet från dessa grupper, som dessutom besitter nödvändiga resurser och kontakter som kan generera de olika formerna av stöden. Med anledning av att Kjellstrand et al (2021) undersökt tillhandahållandet av stöd från sekundära grupper, där flera olika aktörer räknas in såsom polis och terapeuter, och inte ideella organisationers roll specifikt, så säger studien till viss del lite om just ideella organisationers specifika funktion.

Det framkommer i tolkningen av mitt datamaterial att etablerandet av starka sociala band är avgörande för möjligheten att uppnå en framgångsrik återintegrering. I representanternas beskrivningar framkommer dessutom hur de med olika verktyg försöker hjälpa människor att etablera dessa band genom i huvudsak tre typer av stöd; emotionellt, praktiskt och sällskapligt stöd. Min studie tyder alltså på att liknande stöd som Kjellstrand et al (2021) belyser att sekundära grupper kan bidra positivt med, är sådant som ideella organisationer kan tillhandahålla. Däremot saknas betoningen av instrumentellt stöd i mitt material. Resultaten från min studie skulle därför kunna bidra med att belysa funktionen av den sekundära grupp som utgörs av just ideella organisationer, i arbetet med att återintegrera fängelsedömda personer.

5.2.1 Emotionellt stöd

Samtliga representanter beskriver hur organisationerna erbjuder stöd på ett känslomässigt plan. De pratar då i huvudsak om emotionellt stöd i form av samtal som fokuserar på att bearbeta olika känslor och tankar. Majoriteten av organisationerna erbjuder samtal på anstalten och några erbjuder samtal även efter frigivning. Genom att hjälpa individer att bearbeta känslor och tankar kan individernas tankemönster och beteende förändras, menar de. Representant 1 uttrycker huvudpoängen med deras terapeutiska samtal såhär: “[...] det är det här liksom att försöka förändra tankarna, för alla dåliga beteenden börjar ju med en tanke”. Vidare beskrivs det som viktigt att erbjuda stöd som hjälper individerna att förändra sina tankemönster, eftersom de annars kommer att fortsätta rättfärdiga sitt kriminella beteende:

[...] Att ha den här inställningen att det är ingen idé att försöka det kommer ändå gå åt skogen liksom (..) Många har ju den inställningen att det inte går att göra en förändring och det är där vi kommer in och försöker hjälpa till på ett känslomässigt plan liksom. Det är egentligen manipulationer mot sig själv som de håller på med liksom för att slippa ta ansvar och sluta med vad de håller på med. (Representant 1)

Här framförs det som att många av personerna som de möter har ett destruktivt tankemönster och en låg självkänsla som ligger till grund för deras fortsatta kriminalitet. Det är detta tankemönster som flera representanter betonar att de fokuserar på att förändra via samtal med terapeutiska inslag. Alstam, Forkby och Holm (2021, s.86) beskriver även de i sin studie att deltagarna i Passus program upplever att de har fått betydelsefullt terapeutiskt stöd av den ideella organisationen, där de bland annat kunnat bearbeta känslor och tankemönster.

Deltagarna belyser då bland annat att de känt sig hemma i kommunikationen med dessa organisationer och att de blivit lyssnade till på ett positivt sätt som de inte erfarit tidigare av andra stödpersoner (Alstam, Forkby & Holm, 2021, s.86). Även Wakai (2024, s.7) lyfter på liknande sätt fram i sin studie hur icke-statliga organisationer kan hjälpa till att erbjuda stöd på fängelset som reglerar personers normer och värderingar till det bättre, och på så vis förbereder dem för livet utanför fängelset. Däremot menar Wakai (2023, s.) att detta främst görs genom att organisationerna via aktiviteter lär ut vardagliga rutiner i fängelset snarare än via terapeutiska samtal.

Det kan tyckas kontraproduktivt att rikta stödet mot individens tankar och känslor, när problemet och lösningen samtidigt återkommande anses vara de sociala sammanhangen. Sammanhang blir dock åter framträdande när vi vidare analyserar vad som beskrivs vara syftet med det emotionella individinriktade stödet: Det kan nämligen hjälpa dem att komma över de inre processer som ofta hindrar dem att vara en del av olika gynnsamma sammanhang. Flera representanter betonar att de via de terapeutiska samtalen arbetar med att hjälpa personer bearbeta självkänslan, däribland representant 5 som betonar självkänslans betydelse för att etablera sociala sammanhang:

Många av de intagna känner ju att de flesta i samhället vill inte veta av dem, att de liksom tänker så och också har fått den bilden av sig själva (..) att de inte har någonting att bidra med. Så jag tänker en sån här grupp på anstalten när man liksom gör saker tillsammans och samtalar, att man på något sätt då också kan stärkas i sin självkänsla, det är de som väldigt många behöver [...] Jag tänker att det kan mötena med oss bidra till, att man kan stärkas i sin självkänsla och att man kan tänka att man är en värdefull människa som människor vill vara med, så att man också vågar ta de här kontakterna och så till att hitta nya sammanhang. (Representant 5)

Här framträder en bild av att det finns en uppfattning hos personerna att samhället stänger ute dem, vilket speglar av sig negativt på deras självkänsla. Vidare beskrivs det som att organisationen via samtal, men även aktiviteter, kan hjälpa personer att bearbeta den låga självkänslan och på så vis öka deras upplevda handlingsutrymme som gör att de vågar söka sig till nya sammanhang som inte är kriminella. Med andra ord kan man uppfatta dem som en slags mellanhand mellan individen och ett samhälle som inte sällan upplevs som dömande. Även om det i vissa representanters beskrivningar framkommer som direkt avgörande att ändra tankemönster för att återintegreras, så blir det här tydligt att det framförallt handlar om

att denna förändring utökar individernas möjligheter att ingå i viktiga sociala sammanhang, som även tolkats som sociala band i form av anknytning, delaktighet och åtaganden (Hirschi, 2002).

5.2.2 Praktiskt stöd

Vikten av att hitta ett socialt sammanhang i form av arbete betonas också av respondenterna, liksom hur de på olika sätt kan vara behjälpliga i denna process. Det handlar bland annat om att de direkt själva via organisationen kan erbjuda ett arbete, men också att de besitter stora kontaktytor varigenom de kan hjälpa människor att etablera kontakter som kan erbjuda praktiska nödvändigheter. Dessutom beskriver flera representanter att organisationerna även är med och stöttar personerna i deras myndighetskontakt, som kan anses vara svårt för flera att på egen hand hantera. Representant 2 beskriver hur de via sina kontakter har möjlighet att hjälpa individer att skaffa arbete och sysselsättning, och att detta stöd blir betydelsefullt för att hjälpa människor att återintegreras:

Vi har ju inga hus vi kan erbjuda dem eller lägenheter och vi har inte några arbetsplatser, utan vi har ju kontakter (..) det är det vi jobbar med. Ta en kille här exempel som muckade för bara någon månad sen kanske, en ung kille. Han hade spelat fotboll och var duktig på det och en av oss hade då bra kontakter med fotbollsklubbar och sånt där och hade då idrottsbakgrund liksom och sen hade vi också kontakter med ICA. Så vi lyckades alltså sy ihop det så att han fick en fotbollsklubb att gå till, han fick jobb på en lokal ICA affär och han kom in på studier. Det är ett sånt här jättefint exempel där allting gick bra och det har gått bra för honom nu och han har kommit in i samhället. (Representant 2)

Utifrån de exempel som representanten beskriver så kunde organisationen tack vare dess sannolikt unika kontaktytor erbjuda personen i exemplet ett arbete och en sysselsättning. Vidare kan man tolka det som att det rent praktiska stöd som de erbjuder kan ha en avgörande betydelse för om personer lyckas återintegreras eller ej. Även representant 1 beskriver det som att deras kontaktytor via sociala medier gör det möjligt för dem att hjälpa personer att hitta arbete: "för två veckor sedan la jag ut på min Facebook om en kille som behövde jobb. Jag la ut det på fredagen, på måndagen hade han jobb." Genom att erbjuda detta stöd kan de ge personerna en konkret möjlighet att förbättra inte bara sin ekonomiska situation, utan även sin möjlighet att upprätta starka sociala band i form av framförallt åtagande av arbete

(Hirschi, 2002). Med ett arbete kommer också ett slags värdefullt ansvar som man riskerar att förlora om man avviker från samhällets normer och begår ett nytt brott, med andra ord finns inslag av en social kontroll (Hirschi, 2002). Vidare beskriver några andra representanter att de erbjuder praktiskt stöd i form av att de följer med som en bisittare i möten med myndigheter och andra möten som kan vara svåra för personen att själv hantera. I Alstam, Forkby och Holms (2021, s.66-67) utvärderande studie påpekar även deltagare från Passus program att organisationen fungerar som ett viktigt stöd då de följer med till olika möten med exempelvis Arbetsförmedlingen. Denna typ av stöd kan förstås som viktig eftersom den ger personen en möjlighet att hantera möten som kan ha en avgörande betydelse för deras chans att exempelvis få ett arbete:

Vi har ju också ett system där vi kan följa med folk som en bisittare eller som ett stöd om någon ska på obekväma möten eller om man ska på banken till exempel så är det kanske inte så himla lätt alla gånger. Så vi följer med som ett stöd på såna personliga saker (..) möten med soc, arbetsförmedling, försäkringskassa och såna saker.

(Representant 6)

I citatet ovan beskrivs det som obekvämt och svårt för personerna att många gånger själv hantera kontakten med myndigheter och att organisationerna då kan vara behjälpliga och fungera som en "tolk" i dessa myndighetssamtal. Även några organisationer beskriver att det själva har möjligheten att direkt erbjuda arbete till personer som dömts till ett fängelsestraff. Bland annat representant 3 beskriver att organisationen anställer personer som tidigare dömts till fängelsestraff. Representanten som själv suttit i fängelse tar upp sin egen erfarenhet för att förtydliga betydelsen som organisationen har, eftersom den kan generera ett praktiskt stöd i form av arbete:

Jag muckade under pandemin 2020 och så försökte jag att utbilda mig under liksom det året för det fanns inga jobb. Men sen så gick det inte och jag föll tillbaka till kriminaliteten, och så kom jag till (organisationens namn) 2021 och fick ett jobb och har jobbat här sedan dess. (Representant 3)

Representanten poängterar här ett utmärkande stöd som ideella organisationer kan antas tillhandahålla, när han beskriver att det inte var förrän han blev erbjuden ett arbete inom organisationen som han lyckades hålla sig ifrån kriminaliteten. Vidare kan denna typ av stöd

tolkas som betydelsefullt eftersom det direkt tillhandahåller personer med ett åtagande i form av arbete. Sammantaget kan man utifrån representanternas konstruktioner förstå det som att de allihopa på ett eller annat sätt erbjuder praktiskt stöd, framförallt i form av att de förmedlar betydelsefulla kontakter, stöttar i möten med myndigheter och även själva erbjuder arbete. I förhållande till Hirschis (2002) teori ges ytterligare en förståelse för den betydelse som organisationerna med detta stöd kan spela för att hjälpa personer att upprätta starka sociala band, i detta fall åtagande i form av arbete, och därmed deras möjlighet att återintegreras. Detta är sådant som kan förstås vara svårt för fängelsedömda personer att upprätta på egen hand med hänsyn till den stigmatisering från samhällets sida som har belysts. Celinska (2000) påpekar dessutom i sin studie att återfallsfrekvensen varit lägre bland de lagöverträdare som efter fängelset fått hjälp av den ideella organisationen Exodus Group med att bland annat hitta arbete. Vilket ytterligare tyder på att de typer av praktiska stöd som organisationerna kan erbjuda är betydelsefullt för möjligheten att återintegreras.

Slutligen, även om det förstås som att starka band i form av bland annat åtagande är viktigt och något som organisationerna kan hjälpa personer att upprätta, så kan det som representanterna säger även vara intressant att sätta i relation till Granovetters (1983) teori om svaga band. Granovetter (1983) menar att svaga band kan vara fördelaktiga eftersom de ger en möjlighet att få tillgång till resurser som man annars inte kan få via sina starka band. Det som representanterna bland annat uttrycker är att de kan förmedla viktiga kontakter till arbetsgivare. Dessa kontakter skulle kunna ses som fördelaktiga svaga band, eftersom de nödvändigtvis inte behöver bli starka för att personen ska kunna dra nytta av dem. Ytterligare skulle man därför kunna förstå det som att organisationerna i vissa fall även har möjlighet att hjälpa personer etablera svaga band, till exempelvis arbetsgivare, varav dessa svaga band i sin tur kan hjälpa personerna att exempelvis få ett arbete och därmed upprätta starka sociala band.

5.2.3 Sällskapligt stöd

I representanternas beskrivningar betonas ytterligare vikten av att etablera sociala sammanhang i form av delaktighet i konventionella aktiviteter och konventionella anknytningar till familj och vänner. Det framkommer dessutom i deras beskrivningar att de kan vara behjälpliga att etablera dessa sammanhang, och det belyses då framförallt att de kan erbjuda personer aktiviteter att delta i och därigenom också anknytningar. Flera representanter påpekar att de anordnar olika aktiviteter, både på fängelset men även utanför fängelset, och

bland annat representant 4 beskriver hur deras organisation anordnat olika högtidliga aktiviteter som personer som bland annat avtjänat ett fängelsestraff kunnat delta i:

Vi brukade ha ett midsommarläger, ett av Sveriges största alkoholfria midsommarläger. Vi arrangerade midsommarläger för vuxna som var tidigare missbrukare och kriminella och deras barn, och allting var helt alkoholfritt [...] Vi hade också julbord. Vi fick från restauranger i hela Stockholm värsta buffen, det kom folk från gatan som kom dit och kaka som tradition då. Uteliggarna kom liksom till (organisationen) och käkade julmiddag med oss före detta kriminella. (Representant 4)

Representanten beskriver det här som att de via arrangerandet av olika aktiviteter hade en unik möjlighet att erbjuda en delaktighet till nytgivna. När representanten betonar inkluderandet i dessa aktiviteter av både familjer, missbrukare, kriminella och uteliggare framställs dessutom en unik möjlighet att upprätta anknytningar av olika slag. Flera representanter beskriver att de anordnar aktiviteter med syfte att just stärka personernas anknytningar. Bland annat beskriver representant 1 att de anordnar familjeläger för att förstärka anknytningen till familjen:

Många av de här killarna är också jätterädda att skapa relationer med sina barn, då har vi hjälpt dem och stöttat dem. Vi har haft familjeläger för de här barnen och föräldrarna, och försoningsarbete och så här. Det är bland det viktigaste redskapen att stärka deras relationer liksom (..) att dem kan börja förlåta och kunna förlåta sig själva och ja kunna bli den där pappan som dem önskade, och då blir det ju lite svårare att gå tillbaks till kriminaliteten. (Representant 1)

När representanten här poängterar svårigheten för personerna som de möter med att upprätta relationer till sina barn och samtidigt belyser att de arrangerar familjeläger, så konstrueras en bild av att de via dessa familjeläger kan stötta personerna att försonas med familjen och stärka anknytningen till dem. Dessutom betonas betydelsen av att hjälpa dem stärka deras anknytningar eftersom det försvårar för personerna att gå tillbaka till kriminaliteten. Det som här beskrivs som den avgörande mekanismen kan förstås som det Hirschi (2002) benämner social kontroll; den förstärkta anknytningen till konventionella personer ger personen något att förlora på att avvika från samhällets normer och därför avstår man från det och inordnar sig istället i samhället med dess normer. I relation till Hirschis (2002) teori kan det alltså

tolkas som att organisationerna genom att arrangera aktiviteter att delta i kan förmedla en möjlighet till personer att upprätta starka sociala band i form av framförallt delaktighet och anknytningar. Med hänsyn till det stigma som verkar föreligga gentemot fängelsedömda personer så är det sannolikt en svårighet för personerna att på egen hand upprätta dessa sociala band. Även Kjellstrand et al (2021, s.192) belyser att sekundära grupper, såsom ideella organisationer, kan bidra med ett positivt sällskapligt stöd med hänsyn till återintegrering, via anordnade av just gemensamma aktiviteter och de vänner som därigenom tillhandahålls. Kjellstrand et al (2021, s.194) nämner dessutom social kontroll som en potentiell mekanism varigenom det sällskapliga stödet kan främja individens återintegrering, dock utvecklas inte hur den sociala kontrollen ter sig, något tolkningen av mitt datamaterial med hjälp av Hirschis (2002) teori kan bidra med.

5.3 Civilsamhället som kompenserande och kompletterande engagemang

Så långt i analysen kan vi konstatera att respondenterna lyfter fram de sociala sammanhangens - tolkat som starka sociala bands - betydelse, och framför funktioner som de som civilsamhällesorganisation kan fylla genom olika sätt att främja starka sociala band. Men hur beskriver de att deras uppdrag faktiskt formas och blir unikt i förhållande till de statliga myndigheternas ansvar och aktiviteter? I datamaterialet framkommer att det stöd som ideella organisationer erbjuder formas på två olika sätt; dels i form av att *kompensera* för insatser och engagemang som myndigheter förvisso skulle kunna, men inte har tid eller pengar att åta sig, dels i form av att *komplettera* det offentliga ansvaret i former och sammanhang där myndigheterna av olika skäl inte kan nå fram, även om de skulle vilja.

5.3.1 Kompensera när myndigheter inte har tid

Ett utmärkande tema i datamaterialet är hur ideella organisationer beskriver sig ta en kompenserande roll i arbetet med att främja återintegrering, då både pengarna och tiden som myndigheter har till rehabiliterande insatser är begränsade. Även om representanterna till viss del ställer sig kritiska till det stora ansvar som myndigheter bär på i arbetet med att återintegrera fängelsedömda personer, så påpekar alla att de ideella organisationerna inte fullt ut kan eller bör ersätta deras roll, men att de får agera kompenserande på olika sätt. Representant 4 säger att "politikerna och myndigheterna har inte budgeterat för att stötta människor som slutar i såna mängder" och påpekar vidare att det trots detta finns en slags övertro på att myndigheterna själva ska klara av arbetet med att återintegrera fängelsedömda personer. Vidare uttrycker även representant 1 en liknande kritik där han menar att

rehabiliterande insatser inom Kriminalvården inte längre prioriteras till följd av tidsbrist, vilket får konsekvenser för de som faktiskt är motiverade till förändring:

Kriminalvården, de hinner ju inte ta hand om dem som är motiverade. Det har blivit mer att dem bara låser in och det blir inte så mycket rehabilitering som det var för fem sex år sedan, utan dem som är motiverade får inte den hjälpen för att det är för många fångar (..) alltså dem har inte tid liksom. (Representant 1)

Även representant 2 påpekar den tidsbrist som finns inom Kriminalvården och menar vidare att ideella organisationer därför kan vara av betydelse för att kompensera upp med de stödinsatser som inte hinns med:

Det de missar så gravt det är att de inte gör fångarna bättre tills dess att de ska ut, det finns alldeles för lite tid, och eftersom jag är företagare och entreprenör så tänker jag väldigt mycket såhär ja men vad kan vi göra, var kan vi fylla i någonstans och hjälpa till med? För det är ju de här hålen som finns som ideella organisationer kan hjälpa till att fylla i. (Representant 2)

I representantens uttalande framkommer inte en lika klagande ton som i föregående citat vad gäller det ansvar som Kriminalvården inte anses kunna uppfylla på egen hand. I stället framförs en positiv syn där hen ser möjligheten för ideella organisationer att anta en kompenserande funktion där de kan fylla ut de luckor som Kriminalvården själva inte hinner fylla, luckor som representanten i egenskap av erfarenhet som egenföretagare dessutom kan vara duktig på att hitta sätt att fylla.

Det är sammanfattningsvis ett genomgående tema i representanternas beskrivningar att det uttrycks en viss kritik gentemot det övervägande ansvar som myndigheter, framförallt då Kriminalvården, besitter i arbetet med att återintegrera fängelsedömda personer och som de inte anses uppfylla. Framförallt grundar sig denna kritik på att de statliga besluten inte längre prioriterar rehabiliterande resurser och därmed begränsas de pengar och den tid som Kriminalvården kan lägga på att erbjuda rehabiliterande stödinsatser. Istället uttrycker respondenterna det som att det idag läggs allt mer tid och pengar på straffande inlåsning. Med utgångspunkt i denna kritik poängterar flera av representanterna att ideella organisationer med fördel kan fungera kompenserande i flera delar av arbetet, både inne på fängelset men också efter frigivning. Däremot tar ingen av dem upp några konkreta exempel på vilken typ av stöd

som dem faktiskt kan kompensera med, men kollar man på den typ av stöd som beskrivs under huvudtema 2 så skulle man rimligen kunna tänka sig att det handlar om just emotionellt, praktiskt och sällskapligt stöd.

5.3.2 Komplettera när myndigheter inte kan

Det tycks inte enbart vara så att ideella organisationer har en kompenserande roll där de erbjuder sådant stöd som myndigheter inte har tid eller pengar till, utan de tycks även kunna inneha en mer kompletterande roll. Flera av respondenterna beskriver nämligen att det finns viss typ av stöd som myndigheter helt enkelt inte kan erbjuda i samma utsträckning, vare sig det hade funnits pengar eller tid. De talar då om hur de framförallt kan erbjuda nya anknytningar och aktiviteter att delta i, eller med andra ord ett sällskapligt stöd. Representant 5 säger såhär:

Jag tänker det här med ett socialt sammanhang, någonting att göra förutom liksom jobb eller studier, där kan föreningar vara en stor tillgång. Jag tänker att många av de myndigheter och andra som finns gör ju sina delar, men det finns liksom lite saker däremellan. Arbetsförmedlingen kan kanske hjälpa till att få ett jobb och socialtjänsten kan hjälpa med vissa saker, men de kanske inte kan ge några kompisar eller något att göra på lördagen. Så det tror jag att civilsamhällesorganisationer kan bidra till, liksom många av de här delarna i livet som är viktiga förutom att ha någonstans att bo och ha ett jobb. (Representant 5)

Denna beskrivning skapar en bild av att myndigheter har en viktig roll vad gäller att erbjuda framförallt praktiska nödvändigheter, såsom bostad och arbete, men att de inte har samma möjlighet att erbjuda nya anknytningar och aktiviteter att delta i. Som diskuterades tidigare så kan denna typ av stöd med koppling till Hirschis (2002) teori antas hjälpa till att stärka sociala band i form av anknytningar och delaktighet, vilka ser till att utöva en social kontroll på individen och främjar därmed återintegrering. Härmed skulle man ytterligare kunna förstå den betydelse som inte bara myndigheter utan även ideella organisationer har i detta arbete. Organisationerna kan anses komplettera med sällskapligt stöd som hjälper människor att upprätta starka sociala band i form av framförallt anknytning och delaktighet. Detta innebär inte nödvändigtvis att myndigheter inte kan tillhandahålla andra former av stöd som stärker sociala band, men att de till viss del är begränsade vad gäller tillhandahållandet av just sällskapligt stöd. Därför kan de ideella organisationerna här utgöra ett betydande komplement

för att effektivisera arbetet med att främja återintegrering. En representant beskriver det som att ideella organisationer inte har samma förhållningsregler som myndigheter, vilket gör att de kan bli vän med personerna:

Vi som går volontärt vi blir ju nära vän med dem. Jag har ju goda vänner som har kommit ut och som har suttit på långa straff och som jag fortfarande umgås med som en vän och som är här hemma hos mig eller på landet hos oss, och så som jag har fått jättebra relation till. Ja och det får man ju inte ha när man till exempel är vakt, det är farligt liksom. (Representant 2)

Det som representanten här beskriver kan tolkas som att det finns vissa förhållningsregler som myndighetspersoner måste förhålla sig till och som volontärer inte på samma sätt behöver göra. En myndighetsperson kan inte bli vän med personerna, men det kan personer som arbetar ideellt i vissa fall bli. Detta kan ses som ytterligare ett skäl till att de har möjlighet att erbjuda en form av sällskapligt stöd som inte myndigheter kan. Vidare är ett återkommande tema i representanternas beskrivningar att det finns en större känsla av förtroende till ideella organisationer i relation till myndigheterna där det snarare verkar finnas ett stort myndighetsförakt. Representant 1 säger att “det finns ju ett myndighetsförakt och hat liksom som de oftast har med sig” och beskriver vidare:

Många gånger har ju de här killarna ingen tillit till frivården, myndigheter och så. Vi skapar en tillit, de börjar med en tillit till oss, eftersom vi inte kommer in liksom som en myndighet gör utan vi kommer in gratis bara för att hjälpa dem (..) och då kan vi också stötta dem i dem här myndighetssamtalen och vara en länk i det här.
(Representant 1)

Det beskrivs här som att de personer som organisationen kommer i kontakt med ofta besitter ett lågt förtroende till myndigheter. Samtidigt har organisationerna enklare att upprätta detta förtroende hos personerna just eftersom de som arbetar ideellt inte är myndighetspersoner utan snarare någon som kommer in “gratis bara för att hjälpa dem”. Vidare poängteras hur de därför kan stötta personerna när de inte själva vill ha direkt kontakt med myndigheter. Ytterligare några representanter belyser hur ideella organisationer ofta besitter ett större förtroende just på grund av att många som arbetar ideellt själva har liknande erfarenhet som dem de möter, vilket myndighetspersoner oftast inte har. Alstam, Forkby och Holm (2021,

s.12) beskriver på liknande sätt att det verkar finnas ett större förtroende gentemot personer som arbetar ideellt, just eftersom de ofta själva besitter egen erfarenhet av att ha levt i kriminalitet. Representant 6 beskriver hur den egna erfarenheten skapar en "vi känsla" och hur detta leder till ett ökat förtroende, och även om det föreligger ett större förtroende gentemot myndigheter idag så är det ändå inte lika lätt för dem att bygga upp den här "vi känslan":

Tilliten har blivit bättre idag än vad det var förut gentemot myndigheter, men ändå så tror jag att den här känslan av vi känsla den får man inte gentemot en myndighet, inte lika lätt tror jag som till oss i en organisation där folk har varit med om samma sak (..) det skapar förtroende. (Representant 6)

Det kan utifrån dessa beskrivningar förstås som att ideella organisationer har en större möjlighet att etablera en känsla av förtroende hos fängelsedömda personer, dels för att de inte får betalt för sitt arbete, dels för att de själva ibland besitter liknande erfarenheter som personerna de träffar. I sin tur kan detta tänkas förenkla organisationernas förmåga att nå ut till personerna med sitt stöd, eftersom ökad tillit skapar en ökad mottaglighet för stöd. Med andra ord kan man även på detta sätt förstå hur organisationerna antar en kompletterande roll i arbetet med att återintegrera fängelsedömda personer. I de fall då myndigheter inte kan nå ut till personer med sitt stöd, till följd av bristande tillit, så kan organisationerna i vissa fall göra det istället. Flera av representanterna pratar vidare även om hur den egna erfarenheten som flera av de som arbetar ideellt besitter, inte bara skapar en känsla av tillit utan även en känsla av förståelse. Denna känsla av förståelse beskriver representant 4 leder till en effektiv dialog som förstärker möjligheten att nå ut till människor:

Den egna erfarenheten är ganska viktig när det gäller dialogen med de som kommer ut från fängelset, det är ganska avgörande. Sen spelar det ingen roll om andra människor hjälper till, det är jättebra också, men för att nå människor är det en jätte fördel. Man förstår varandra, man pratar samma språk och man får en snabb dialog. (Representant 4)

Det som flera representanter betonar genererar en förståelse att det är till organisationernas fördel att de, dels via deras egen erfarenhet dels på grund av att de engagerar sig utan att få betalt, etablerar både en känsla av förtroende och förståelse hos personerna som de möter, vilket är avgörande för möjligheten att nå ut till människor med sitt stöd. Samtidigt innebär detta inte nödvändigtvis att myndighetspersoner inte kan skapa en känsla av förtroende och förståelse hos personerna som de möter, men utifrån representanternas beskrivningar kan det antas vara svårare för myndighetspersoner att etablera denna känsla hos personerna.

Mot denna förståelse kan de ideella organisationerna antas utgöra en viktig kompletterande roll, eftersom de kan erbjuda visst stöd som personer inte är villiga att ta emot från myndigheter. De kan också antas komplettera med ett slags indirekt stöd som underlättar för personer att senare ta emot hjälp från myndigheter, exempelvis följer de ibland med och stöttar i myndighetskontakter vilket i sin tur gör att personerna känner sig tryggare och blir mottagliga för myndigheters stöd. De ideella organisationerna tillskrivs såvida en viktig roll i arbetet med att främja en lyckad återintegrering av fängelsedömda personer, både i form av att de kan kompensera upp med stöd när myndigheter inte har tid och pengar, men också genom att komplettera med sådant stöd som myndigheter inte har möjlighet att erbjuda oavsett tid och pengar. Avslutningsvis konstaterar däremot flera representanter att för att de ska kunna kompensera och komplettera myndigheter på ett effektivt sätt, så krävs det också att deras arbete erkänns som viktigt och får ekonomisk uppbackning.

6. Avslutande diskussion

Studiens syfte har varit att ur civilsamhällets perspektiv utforska ideella organisationers roll i det återfallsförebyggande arbetet med att främja återintegrering av personer som dömts till ett fängelsestraff. Detta har undersökts mot bakgrund av den sociala problematik som återfall i brott utgör, och med tanke på de delade uppfattningar som finns vad gäller vilka aktörer i samhället som kan eller bör ansvara för arbetet med att återintegrera fängelsedömda personer. Med utgångspunkt i detta syfte har fokuset riktats mot tre forskningsfrågor som berör; 1. representanternas syn på de omständigheter som är väsentliga för en framgångsrik återintegrering, 2. hur de beskriver sitt uppdrag med att främja återintegrering av personer som dömts till ett fängelsestraff och 3. hur representanterna beskriver sin roll i arbetet med återintegrering i relation till statliga myndigheters insatser och uppdrag.

Ett genomgående tema i representanternas beskrivningar har varit den betydelse som tillskrivs olika aspekter av sociala sammanhang för möjligheten till en framgångsrik återintegrering; familj och vänner, deltagande i aktiviteter och åtaganden av uppgifter. Dessa sammanhang betonas som avgörande eftersom de förmedlar en känsla av tillhörighet och distanserar personer från ”sjuka” eller destruktiva sammanhang. Framhävandet av de sociala sammanhangens betydelse är något som även kan urskiljas i en del av den tidigare forskningen där exempelvis English (2018) betonar betydelsen av anställning, något som även Visher och Travis (2003) samt Berg och Huebner (2011) identifierar, och de identifierar också stabila anknytningar till familjen som avgörande faktorer. Det min studie kan tillägga och nyansera här är förståelsen av varför de sociala sammanhangen är avgörande för återintegrering, med hänsyn till social kontroll. Det som representanterna själva betonar som sociala sammanhang har nämligen vidare med hjälp av Hirschis (2002) teori kunnat analyseras och förstås som tre former av starka sociala band; anknytning, delaktighet och åtagande. Mot denna förståelse har det genererats en mer djupgående insikt i hur de sociala sammanhangen hänger ihop med återintegrering. Dessa band har inslag av det som Hirschi (2002) kallar för social kontroll som ser till att människor integreras i samhället i bemärkelsen att man följer dess normer och regler, istället för avvika och begå brott. Trots att Hirschi (2002) kritiserats för att inte förklara de fall då människor begår brott trots starka sociala band och för att enbart inkludera vita män i sin undersökningsmetod, så menar jag att hans teori är relevant för att förstå den verkande mekanismen i de sociala banden/sammanhangen. Trots den kritik som riktats mot honom så används hans teori än idag för att förklara mänskligt beteende, vilket tyder på att den absolut har en giltighet.

Genom att analysera respondenternas utsagor med teori om sociala band har det även kunnat identifieras en betydelsefull funktion som civilsamhällesorganisationer kan fylla för personer som ska återintegreras efter fängelse. Organisationerna kan inte minst främja de starka sociala banden via tillhandahållandet av emotionellt, praktiskt och sällskapligt stöd. Det emotionella stödet som betonas består av samtal med fokus på att bearbeta olika tankar och känslor, vilket kan hjälpa personerna att förändra ”destruktiva” tankemönster om sig själva och samhället som i sin tur kan öka potentialen att upprätta starka sociala band av olika slag. Dessutom betonas hur organisationerna förmedlar praktiska stödinsatser i form av tillhandahållande av betydelsefulla kontakter, uppbackning i myndighetsamtal och genom att direkt tillhandahålla personerna med arbete. Det praktiska stödet betonas främst kunna skapa möjligheter att upprätta ett arbete, vilket förstås som ett starkt socialt band i form av åtagande. Även tillhandahållandet av sällskapligt stöd förstås främja starka sociala band i form av anknytningar och delaktighet. Det sällskapliga stödet yttras genom att ge personer aktiviteter att delta i och därigenom även kunna upprätta anknytningar till familj och vänner.

Det framhålls sammantaget en tydlig bild av att civilsamhällesorganisationer ser sig besitta viktiga stödfunktioner i arbetet med återintegrering, något som också framkommer i tidigare forskning där bland annat Celinska (2000) samt Alstam, Forkby och Holm (2021) belyser tillhandahållandet av liknande stöd som framkommer i min studie, såsom hjälp att hitta arbete och terapeutiskt stödsamtal, och att detta stöd uppfattas som positivt för en framgångsrik återintegrering. Alstam Forkby och Holm (2021) påpekar dessutom att beställarna av Passus tjänster, bland annat socialtjänsten, uttryckligen sagt att ideella organisationer kan bidra med stöd som ger personer fungerande sociala sammanhang. Även Kjellstrand et al (2021) illustrerar i sin forskning sällskapligt, instrumentellt/praktiskt och emotionellt stöd och menar på att sekundära grupper, ideella organisationer inkluderat, anses kunna bidra positiva med detta stöd. Resultaten från min studie kan alltså till en relativt stor del bekräfta det som tidigare forskning pekar på vad gäller ideella organisationers funktion för återintegrering, men mitt resultat kan framförallt antas bidra med en utökad förståelse till varför just dessa stödfunktioner är så viktiga: både *att* de främjar starka sociala band och *hur* de gör det.

Även om starka sociala band framstår som avgörande för återintegreringen, baserat på tolkningarna av respondenternas utsagor, och det som organisationerna huvudsakligen kan främja, så har det även kunnat urskiljas att det som Granovetter (1983) benämner för svaga band kan ha en viss betydelse. Svaga band kan nämligen fungera som en bro till starka band, exempelvis kan kontakter till arbetsgivare utgöra ett svagt band som ger personen tillgång till

resurser i form av arbete. Därför kan vi konstatera att starka sociala band är av huvudsaklig betydelse, men att svaga sociala band inte ska underskattas. I stället kan de förstås som redskap för att nå de starka banden. Dessa svaga band är dessutom något som i representanternas utsagor framkommer att organisationerna kan bistå med när de talar om deras möjlighet att förmedla kontakter till arbetsgivare.

Civilsamhällesorganisationerna ser sig besitta en betydande roll i det återfallsförebyggande arbetet med att främja återintegrering av personer som dömts till fängelsestraff, och resultaten tyder dessutom på att deras funktion är relevant i förhållande till den roll som statliga myndigheter upplevs ha i arbetet. Kriminalvården (2023, s.4-5,60) själva betonar att de upplever sig begränsade vad gäller att erbjuda rehabiliterande stöd. Mina respondenter förstärker detta resonemang när de talar om deras kompensande roll gentemot Kriminalvården och menar att de får eller kan kompensera, genom att fylla ut de luckor som Kriminalvården själva inte har tillräckligt med budget eller tid till. Inte nog med det så framkommer det även att ideella organisationer tycks ha möjligheter att erbjuda stöd som främjar starka sociala band som myndigheter inte själva kan nå ut med, även om de skulle ha tid och vilja. Här identifieras istället ett kompletterande uppdrag. De hänvisar då till det unika sällskapliga stöd som organisationerna kan erbjuda och som främjar delaktighet och anknytningar. Dessutom betonas hur de i vissa sammanhang har enklare att nå ut med stöd, till följd av att de kan upplevas mer förstående och förtroendefulla. Ett samarbete mellan offentliga och ideella aktörer kan, med utgångspunkt i det som framkommer här, antas vara väsentligt för att effektivisera arbetet med de sociala utmaningar som återintegrering av fängelsedömda personer innebär.

Det finns dock anledning att ifrågasätta studiens resultat med hänsyn till metoden. Slutsatserna dras från representanternas egna uppfattningar vilket innebär att det behöver tas i beaktning att de till viss del har intresse att prata för organisationens fördel, vilket kan ge snedvridna resultat. Dessutom, även om resultatet tyder på att organisationernas stöd kan uppfattas som positivt för återintegreringen, så kan det inte dras några slutsatser om det faktiskt har en positiv effekt. För att kunna dra sådana slutsatser hade det krävts en kvantitativ studie som mäter stödinsatsernas effekt, och att man riktar sig mot mottagarna av stödet. Med detta sagt bidrar respondenterna trots allt med kunskap om den betydelse som sociala sammanhang har för återintegrering och hur denna uppfattning ligger till grund för utformningen av deras stöd, och med koppling till framförallt Hirschis (2002) teori utvecklas en nyanserad förståelse för hur detta stöd är väsentligt för återintegrering. Detta bidrag är värt att lägga till annan forskning om civilsamhällets roll i välfärden. Dessutom indikerar studien

att ideella organisationer uppfattar sig ha en betydelsefull funktion i arbetet med att återintegrera fängelsedömda personer i relation till Kriminalvårdens funktion, vilket kan bidra till diskussionen om ansvarsfördelningen mellan den offentliga och ideella sektorn i det återfallsförebyggande arbetet.

6.1 Vidare forskning

Även om denna studie är relevant och kan tillägga något till forskningen om ideella organisationers roll i arbetet med att återintegrera fängelsedömda personer, så finns också ett behov av forskning som visar på stödinsatsernas faktiska effekt för återfall i brott. Förslagsvis hade en kvantitativ experimentell undersökning lämpat sig väl, där man jämfört återfallsprocenten mellan en grupp frigivna personer som fått ett visst stöd av en ideell organisation med en grupp frigivna som inte fått detta stöd eller som fått stödet av en myndighet. Detta hade kunnat säga något om huruvida ideella organisationers insatser är effektivt för en framgångsrik återintegrering. Med tanke på den begränsade forskning som finns på studiens forskningsområde i Sverige så behövs fler studier, både kvantitativa och kvalitativa, för att i framtiden förhoppningsvis kunna effektivisera det återfallsförebyggande arbetet.

Litteraturförteckning

Alstam, K., Forkby, T., & Holm, D. (2021). Ett smörgåsbord av möjligheter: En värderande analys av Passus avhopparstöd för personer som lämnar gäng och kriminalitet. *Växjö: Linnéuniversitetet*, Rapport nr 2. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1524919/FULLTEXT02.pdf> [Hämtad 26-03-24]

Baldry, E., McDonnell, D., Maplestone, P., and Peeters, M. (2003). Ex-prisoners and accomodation: what bearing do different forms of housing have on social reintegration. *Australian Housing and Urban Research Institute*, Final Report No. 46. Tillgänglig: https://www.ahuri.edu.au/sites/default/files/migration/documents/AHURI_Final_Report_No46_Ex_prisoners_and_accomodation.pdf [Hämtad 28-02-24]

Berg, M. T., & Huebner, B. M. (2011). Reentry and the Ties that Bind: An Examination of Social Ties, Employment, and Recidivism. *Justice Quarterly*, 28:2, 382-410. Tillgänglig: <https://www.bethhuebner.com/wp-content/uploads/2020/07/Reentry-and-the-Ties-that-Bind-An-Examination-of-Social-Ties-Employment-and-Recidivism.pdf> [Hämtad 28-02-24]

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (tredje upplagan). Malmö: Liber.

Brottsförebyggande rådet, Brå. (2020). *Utvecklingsseminarium: Samverka för att förebygga återfall i brott - förutsättningar och möjligheter*. Tillgänglig: https://bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa7017b9/1608109206748/2020_Utvecklingsseminarium_del4_Bakgrundsmaterial.pdf [Hämtad 05-02-24]

Brottsförebyggande rådet, Brå. (2023). *Återfall i brott: Preliminär statistik*. Tillgänglig: https://bra.se/download/18.7b3ce00418851b7150b711a/1685442977143/Statistikrapport_aterfall_prel_2020.pdf [Hämtad 05-02-24]

Brottsförebyggande rådet, Brå. (2023). *Nationella trygghetsundersökningen 2023: Om utsatthet, otrygghet och förtroende*. Rapport 2023:9. Tillgänglig: https://bra.se/download/18.126e8d3a18afe99a9721d6c/1696837149983/2023_Nationella_trygghetsundersokningen_2023.pdf [Hämtad 05-02-24]

Celinska, K. (2000). Volunteer Involvement in Ex-Offenders' Readjustment: Reducing the Stigma of Imprisonment. *Journal of Offender Rehabilitation*, 30(3-4), 99-116. Tillgänglig: https://www.researchgate.net/profile/Katarzyna-Celinska-2/publication/254370286_Volunteer_Involvement_in_Ex-Offenders%27_Readjustment/links/63d02ec4d9fb5967c2ff74be/Volunteer-Involvement-in-Ex-Offenders-Readjustment.pdf [Hämtad 25-03-24]

Costello, B.J., & Laub, J.H. (2020). Social Control Theory: The Legacy of Travis Hirshis's Causes of Delinquency. *Annual Review of Criminology*, vol 3, 21-44. Tillgänglig: <https://www.annualreviews.org/docserver/fulltext/criminol/3/1/annurev-criminol-011419-041527.pdf?expires=1716284416&id=id&accname=guest&checksum=DD832B3C1763AA440C79B0964ADC42CB> [Hämtad 21-05-24]

Durkheim, E. (1983). *Själv mordet: En av sociologins stora klassiker*. Argos.

Duwe, G., & Johnson, B.R. (2016). The Effects of Prison Visits From Community Volunteers on Offender Recidivism. *The Prison Journal*, 96(2), 279-303. Tillgänglig: <https://www.baylorisr.org/wp-content/uploads/2019/09/The-Effects-of-Prison-Visits-From-Community-Volunteers-on-Offender-Recidivism.pdf> [Hämtad 25-03-24]

Denscombe, M. (2018). *Forskningshandboken: För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna* (fjärde upplagan). Lund: Studentlitteratur.

English, K. (2018). Conflicting Approaches to Addressing Ex-Offender Unemployment: The Work Opportunity Tax Credit and Ban the Box. *Indiana Law Journal*, 93:2, Artikel 7. Tillgänglig: <https://www.repository.law.indiana.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=11293&context=ilj> [Hämtad 28-02-24]

Evelius, K. (2021). *Hur civilt är egentligen civilsamhället?* Altinget, 26 maj. Tillgänglig: <https://www.altinget.se/civilsamhalle/artikel/hur-civilt-ar-egentligen-civilsamhallet> [Hämtad 20-05-24]

Elam, A. (2022). *The Need for Belonging for Previously Incarcerated Probationers*. Diss. Walden University. Tillgänglig: <https://scholarworks.waldenu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=14603&context=dissertations> [Hämtad 26-03-24]

Forkby, T., Kuosmanen, J., & Örnlin, H. (2019). Vägen ut ur gänget: Om manligheter, broderskap och svikna förhoppningar. *Norrköping: Kriminalvården*. Tillgänglig: <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/vagen-ut-ur-ganget.pdf> [Hämtad 24-01-24]

Forum. (2024). *Ett starkt civilsamhälle förebygger gängkriminalitet: Så kan det brottspreventiva arbetet i Sverige utvecklas med civilsamhällets hjälp*. Tillgänglig: [Forum: https://socialforum.se/wp-content/uploads/2024/02/ett-starkt-civilsamhalle-forebygger-kriminalitet-1.pdf](https://socialforum.se/wp-content/uploads/2024/02/ett-starkt-civilsamhalle-forebygger-kriminalitet-1.pdf) [Hämtad 09-05-24]

Granovetter, M. (1983). The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. *Sociological Theory*, 1, 201-233. Tillgänglig: <https://www.jstor.org/stable/202051?seq=1> [Hämtad 09-04-24]

Hirschi, Travis. (2002). *Causes of delinquency*. Piscataway New Jersey: Transaction Publishers.

Hallin, A., & Helin, J. (2018). *Intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Kriminalvården. (2018). *Kriminalvårdens riktlinjer för samverkan med civilsamhället m.m. Rapport 2018:7*. Tillgänglig: <https://rfs.se/wp-content/uploads/2018/08/Riktlinjer-fo%CC%88r-samverkan-med-civilsamha%CC%88llet-mm-2018.7-1.0.pdf> [Hämtad 07-02-24]

Kjellstrand, J., Clark, M., Caffery, C., Smith, J., & Eddy, J. (2021). Reentering the Community after Prison: Perspectives on the Role and Importance of Social Support. *American Journal of Criminal Justice*, 47, 176–201. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09596-4> [Hämtad 28-02-24]

Kriminalvården. (2023). *Kriminalvårdens kapacitetsrapport 2024-2033*. Tillgänglig: https://www.kriminalvarden.se/globalassets/om_oss/regeringsuppdrag/kriminalvardens-kapacitetsrapport-2024-2033.pdf [Hämtad 29-02-24]

Kriminalvården. (u.å). *Återfall*. Tillgänglig: <https://www.kriminalvarden.se/forskning-och-statistik/statistik-och-fakta/aterfall/> [Hämtad 06-03-24]

Regeringskansliet. (2023). *Ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden*. Promemoria 2023-12-04. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/contentassets/flf723f5055742ada170f2ae758a0c5f/ett-fortydligt-brottsforebyggande-ansvar-for-socialnamnden.pdf> [Hämtad 06-02-24]

Regeringskansliet. (2023). *Om regeringens prioritering: Kriminalitet*. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/regeringens-prioriteringar/kriminalitet/om-regeringens-prioritering-kriminalitet/> [Hämtad 29-02-24]

Scheff, T.J. (1990). *Microsociology: Discourse, Emotion, and Social Structure*. Chicago: University of Chicago Press.

Schinkel, W. (2010). *Aspects of Violence: A Critical Theory*. England: Palgrave Macmillan.

Sarnecki, J., & Sivertsson, F. (2013). Att bryta en kriminell livsstil: Livshistorier från "The Stockholm Life-Course Project". *Norrköping: Kriminalvården*. Tillgänglig: <https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/forskningsrapporter/att-bryta-en-kriminell-livsstilpdf> [Hämtad 24-01-24]

Sohlberg, P., & Sohlberg, B.M. (2019). *Kunskapens former: Vetenskapsteori och forskningsmetod* (fjärde upplagan). Stockholm: Liber.

Skatteverket. (2024). *Bilda ideell förening*. Tillgänglig: <https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2024.1/1741.html> [Hämtad 06-03-24]

Socialhögskola Lund. (2024). *Råd och anvisningar för uppsatsarbete*. Lund: Socialhögskolan.

Tillgänglig:

<file:///Users/julia/Downloads/R%C3%A5d%20och%20anvisningar%202024%20uppsatsarbete.pdf> [Hämtad 15-05-24]

Tavory, I., & Timmermans, S. (2014). *Abductive Analysis: Theorizing Qualitative Research*. Chicago: University of Chicago press.

Visher, C. A., & Travis, J. (2003). Transitions from Prison to Community: Understanding Individual Pathways. *Annual Review of Sociology*, 29, 89–113. Tillgänglig:

<http://www.jstor.org/stable/30036962> [Hämtad 22-01-24]

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig:

<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>

[Hämtad 15-05-24]

Western, B., Braga, A. A., Davis, J., & Sirois, C. (2014). Stress and Hardship after Prison. *American Journal of Sociology*, 120(5), 1512–1547. Tillgänglig:

<https://scholar.harvard.edu/files/brucewestern/files/trans08.pdf> [Hämtad 24-01-24]

Wakai, W.W. (2024). The Role of Non-Governmental Organizations in the Rehabilitation and Reintegration of Detainees in Cameroon: Implications on Communities and Prisons.

Commonwealth Law Review Journal, 10, 1-23. Tillgänglig:

https://clrj.thelawbrigade.com/wp-content/uploads/sites/12/2024/02/CLRJ_Dr-Wabi-Wilson-Wakai.pdf [Hämtad 25-03-24]

Bilagor

Bilaga 1: Förfrågan om deltagande

Hej! Mitt namn är Julia Krantz och jag studerar masterprogrammet i socialt arbete vid Lunds universitet, och ska nu skriva mitt examensarbete. Jag har sedan tidigare en kandidatexamen i kriminologi. Syftet med mitt examensarbete är att belysa den betydelse som ideella organisationers arbete har för att underlätta återintegrering av personer som dömts till ett

fängelsestraff. Jag kontaktar därför er för att fråga om ni möjligtvis har några medarbetare som skulle vara intresserade av att ställa upp på en intervju? Detta kommer i sådana fall att ske via zoom/telefon och kommer inte att ta mer än 40 minuter. Om du eller några andra medarbetare är intresserade så vore det mycket tacksamt och det är bara att kontakta mig på denna mailadress eller på mitt mobilnummer.

Med vänliga hälsningar, Julia Krantz

Bilaga 2: Informationsbrev

Informationsbrev för studiedeltagande

- Bakgrunden till min forskning grundar sig i ett intresse av det återfallsförebyggande arbetet och ett behov av mer forskning kring den roll som inte bara myndigheter spelar i detta arbete utan även aktörer från civilsamhället. Syftet med denna studie är såvida att undersöka på vilket sätt ideella organisationer kan bidra till att främja återintegrering av personer som dömts till ett fängelsestraff.
- Detta är en kvalitativ studie som kommer baseras på intervjuer med representanter från olika ideella organisationer i Sverige. Intervjuerna är till för att bidra med kunskap som enbart kommer att ligga till underlag för analysen i denna uppsats. Därav har du tillfrågats att delta i denna studie.
- Intervjun kommer, om du samtycker till detta, att spelas in via en diktafon. Dina uppgifter kommer att hanteras på ett sätt som gör att obehöriga inte kommer att ta del av dem, det är sålunda enbart jag som kommer att ta del av dina uppgifter. I den publicerade uppsatsen där utdrag av intervjun kommer att publiceras förblir du självfallet helt anonym.
- Ditt deltagande är helt frivilligt och du har rätt att avbryta din medverkan när som helst under processens gång utan att ge en förklaring till detta.
- Är du intresserad av att ta del av den slutgiltiga uppsatsen? I sådana fall kommer jag att anteckna detta och skicka den till din mailadress så fort uppsatsen är godkänd och publicerad.
- Slutligen vill jag i förväg passa på att tacka dig för att du deltar i denna studie och bidrar med din kunskap!

Bilaga 3: Intervjuguide

Bakgrundsfrågor

1. Vilken organisation representerar du?
2. Vad är din roll i organisationen?
 - Vilka andra roller finns det i organisationen?
3. Hur kommer ni i kontakt med människor som dömts till ett fängelsestraff?
 - Är ni en uppsökande verksamhet eller söker sig människor själva till er?

Tema 1 - Organisationens syfte, arbetssätt och syn på uppdrag

4. Hur definierar ni själva betydelsen av begreppet återintegrering?
5. Hur pass viktigt anser ni att återintegrering efter ett fängelsestraff är, för att inte återfalla i brott?
 - Varför?
6. Vad är organisationens huvudsakliga syfte?
7. Vilken typ av stöd bidrar ni med under och/eller efter ett fängelsestraff?
 - Varför är just denna typ av stöd viktigt med hänsyn till återintegrering?
8. Arbetar ni utifrån några specifika strategier eller metoder
 - Vilka och hur ser dessa ut?

Tema 2 - Organisationens uppdrag i välfärdssverige

9. Vilken betydelse anser du att civilsamhällesorganisationer såsom eran har för personer som ska återintegreras efter ett fängelsestraff?
 - och vilken betydelse har dessa i förhållande till andra samhällsinstanser?

10. Vad skulle du säga att ni kan bidra med som ingen annan kan?

- Hur kan ni bidra med detta?

11. Hur mycket bestämmer er organisation över ert eget arbete?

- Finns det förväntningar på er organisation och i så fall från vem?

12. Har ni någon samverkan med andra samhällsaktörer?

- I sådana fall, vilka och på vilket sätt är detta samarbete relevant/viktigt?

Tema 4 - Syn på sociala relationer och stigmatisering

13. Vilka sociala relationer upplever ni är viktigast för att en person ska få en så lyckad återintegrering i samhället som möjligt?

- Varför är just dessa så viktiga?

14. Arbetar ni något med att hjälpa personer stärka dessa sociala relationer?

- Och i sådana fall, hur gör ni detta?

15. Erfarar ni att personerna som ni möter upplever någon form av stigmatisering från samhällets sida?

- Hur tänker ni kring det? Hur hanterar ni detta?

Övrigt

16. Vad är den största frustrationen eller utmaningen i ditt uppdrag?

17. Vad är den största belöningen?

Tabell 1: Studiens urval

Intervjuperson 1	Organisation A	Besöksgruppsverksamhet på fängelser och erbjuder stöd efter frigivning
Intervjuperson 2	Organisation A	Besöksgruppsverksamhet på fängelser och erbjuder stöd efter frigivning
Intervjuperson 3	Organisation B	Enskilda besök på fängelser och erbjuder stöd efter frigivning
Intervjuperson 4	Organisation C	För närvarande inte verksamma. Har bedrivit enskilda besök på fängelser och erbjudit stöd efter frigivning.
Intervjuperson 5	Organisation D	Besöksgruppsverksamhet på fängelser
Intervjuperson 6	Organisation E	Kamratförening som erbjuder stöd efter frigivning

Tabellen ger en översikt över de intervjupersoner som ingår i studien och respektive organisation som de representerar. Organisationerna har anonymiserats och tilldelats en bokstav från A-E.